

วิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

4.1 สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์

อำเภอโคกโพธิ์เป็นหนึ่งใน 12 อำเภอของจังหวัดปัตตานี ซึ่งจะได้ทำการศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพวิถีชีวิตของชาวพุทธโดยศึกษาสภาพทั่วไป ที่ตั้งและอาณาเขต สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจและสังคม และสภาพศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวพุทธทั่วไปและพระสงฆ์ในอำเภอโคกโพธิ์ต่อสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำว่า “โคกโพธิ์” อันเป็นที่มาของชื่ออำเภอโคกโพธิ์นั้น หมายถึงบริเวณเนินสูงมีต้นโพธิ์มองเห็นเด่นแต่ไกล อำเภอนี้เดิมชื่อ “อำเภอเมืองเก่า” ขึ้นกับเมืองหนองจิก เมื่อยุบเมืองหนองจิกไปขึ้นกับปัตตานี อำเภอเมืองเก่าจึงย้ายไปตั้งใหม่ที่ตำบลมะกรูด จึงเรียกอำเภอมะกรูด และเมื่อย้ายไปตั้งใหม่อีกครั้งที่ตำบลโคกโพธิ์ เลยเรียกอำเภอโคกโพธิ์ เนินเขาที่ตั้งอำเภอนี้ จึงชื่อว่า “ควนงู” หมายถึงเนินดินเป็นที่หลบภัยหรือค่ายรบ ต่อมาเมื่อประมาณปี ร.ศ.119 (พ.ศ.2443) อำเภอโคกโพธิ์ซึ่งขึ้นอยู่กับเมืองหนองจิกซึ่งในขณะนั้นได้แบ่ง การปกครองออกเป็น 7 หัวเมือง อันมีเมืองปัตตานี เมืองหนองจิก เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองยะลา เมืองระแงะ และเมืองรามัน ต่อมาในปี ร.ศ.125 ส่วนกลางจัดให้มีการปกครองแบบมณฑลขึ้น เรียกว่า มณฑลปัตตานี อำเภอโคกโพธิ์ ได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอโดยแยกจากเมืองหนองจิก เป็นอำเภอใหม่เรียกว่า อำเภอเมืองเก่า ตั้งอยู่ที่ บ้านนาเกตุ หมู่ที่ 1 ตำบลมะกรูด ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอมะกรูด ตามชื่อของตำบล¹

เมื่อวันที่ 9 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2472 เวลาเที่ยงวัน มีเหตุการณ์สำคัญคือเป็นสถานที่เกิดสุริยุปราคาหมดทั้งดวงหรือเต็มคราสมืดสนิทถึง 7 นาที ได้มีนักดาราศาสตร์ต่างชาติเดินทางไปตั้งกล้องส่องดู พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้เสด็จไปทอดพระเนตรสุริยุปราคา จึงได้พิจารณาจัดหาสถานที่สำหรับใช้เป็นที่พัก และติดตั้งกล้องดูดาว ทรงเห็นว่าหลังสถานีรถไฟโคกโพธิ์ (ปัจจุบันสถานีรถไฟปัตตานี) มีสภาพเหมาะสมจึงได้สร้าง

¹ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกโพธิ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552, จาก

พลับพลา ที่ประทับและที่พักสำหรับเจ้าหน้าที่ขึ้น (ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ปัจจุบัน) และเมื่อเสร็จจากการ รับเสด็จ อาคารต่าง ๆ ที่ก่อสร้างไว้ นั้น มีหลายหลัง สามารถใช้เป็นที่พักการอำเภอ และบ้านพักได้ จึงย้ายที่ว่าการอำเภอมาอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้จนถึงปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ.2482 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอจากอำเภอมะกูดเป็นอำเภอโคกโพธิ์ ตามชื่อของตำบล และถ้านับอายุของอำเภอโคกโพธิ์จนถึงบัดนี้จะมีอายุยาวนานกว่า 100 ปี¹ ปัจจุบันอำเภอโคกโพธิ์ (2552) แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 12 ตำบล มีหมู่บ้าน 82 หมู่บ้านและเทศบาล 2 แห่ง และ อบต. 12 แห่ง² ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

4.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอโคกโพธิ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ของจังหวัดปัตตานี บริเวณพิกัด QH 320442 (6°43'46"N, 101°5'46"E) เชื่อมติดต่อกับทิศใต้ของจังหวัดสงขลา อยู่ห่างจากตัวจังหวัดปัตตานีประมาณ 26 กิโลเมตร มีพื้นที่ มีเนื้อที่ประมาณ 339,414 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 212,134 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.49 % ของพื้นที่จังหวัด มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา และอำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา³

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบและเนินเขามีเทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขา สันกาลาคีรี ซึ่งเทือกเขายังมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นต้นกำเนิดของน้ำตกทรายขาว น้ำตก อรัญวาริน และน้ำตกโฝงโฝง อันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี พื้นที่ทั่วไปจึงเหมาะแก่การเพาะปลูก การทำสวน การทำนา รวมทั้งการกสิกรรมประเภทต่างๆ และเลี้ยงสัตว์

¹ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกโพธิ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.geocities.com/cddkhokpho/cdd2.htm>

² สำนักงานบริหารการทะเบียนอำเภอโคกโพธิ์ กรมการปกครองที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์, *ประวัติและประชากรอำเภอโคกโพธิ์* (17 มี.ค. 2552), เจ้าหน้าที่,ที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์", เอกสารถ่ายสำเนา.

³ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกโพธิ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.geocities.com/cddkhokpho/cdd2.htm>

ลักษณะภูมิอากาศ เนื่องจากจังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล ตะวันออกของภาคใต้ติดกับทะเลจีนใต้ หรือ อ่าวไทย จึงได้รับอิทธิพลของลมมรสุม คือ ทั้งด้านฝั่ง ทะเลตะวันตกและฝั่งทะเลตะวันออกแต่จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งพัด มาจากประเทศจีนมากกว่าลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย ทั้งนี้เพราะว่า ในช่วงเวลาที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านซึ่งถือเป็นฤดูฝนของประเทศนั้น จังหวัดปัตตานีจะ ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมนี้แต่เพียงปลายลมจึงมีปริมาณฝนตกน้อยกว่าจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางฝั่ง ทะเลด้านทิศตะวันตก ทั้งนี้เพราะว่ามีเทือกเขาสันกาลาคีรีขวางกั้นไว้สำหรับในช่วงที่ลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านซึ่งถือว่าเป็นลมหนาวเพราะว่าภาคอื่นๆ ของประเทศจะเป็นฤดูหนาว แต่จังหวัดปัตตานีจะมีฝนตกชุกมากเนื่องจากลมมรสุมนี้พัดผ่านอ่าวไทย นอกจากนี้ยังได้รับ อิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ด้วยลมชนิดนี้เป็นลมร้อนและชื้นซึ่งพัดมาจากบริเวณ ความกดอากาศสูงในทะเลจีนใต้ จึงทำให้ช่วงนี้มีฝนตกน้อยกว่าระยะอื่น อุณหภูมิก็จะสูงขึ้นแต่ไม่ มากนักจึงทำให้มีอากาศอบอุ่นตลอดปีไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป สภาพอากาศโดยรวมจึงทำให้มี เพียงสองฤดูเท่านั้น คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ฤดูร้อนจะเริ่มต้นจากเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือน กรกฎาคม ส่วนฤดูฝน จะเริ่มต้นจากเดือนสิงหาคม ถึงเดือนมกราคม¹

4.1.3 เศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจ ดังได้กล่าวแล้วว่า พื้นที่ของอำเภอโคกโพธิ์ เป็นทั้งที่ราบ และที่เชิงเขา สามารถทำการเกษตรได้ทั้งทำไร่ นา สวน และเลี้ยงสัตว์ อาชีพหลักของประชากรใน อำเภอโคกโพธิ์จึงเป็นเกษตรกรรม อันได้แก่ การทำนา การทำสวนยางพารา การทำสวนผลไม้ การ ปลูกผักสวนครัว และการกสิกรรมประเภทต่างๆ และอาชีพเสริมคือ รับจ้างทั่วไป มีพื้นที่สำหรับ การทำเกษตรกรรมประมาณ 168,736 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 85.27 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากร มีรายได้เฉลี่ย 34,040 บาท / คน / ปี พืชเศรษฐกิจของอำเภอโคกโพธิ์ได้แก่ ข้าว (นาปี) ยางพารา ไม้ผลและไม่ยีนต้น ประกอบด้วย มะพร้าว ลองกอง มะม่วงหิมพานต์ ทุเรียนพันธุ์ดี ทุเรียนพื้นเมือง เงาะพันธุ์ดี เงาะพื้นเมือง สะตอ ส้มโอ มะนาว มังคุด ขนุน ละมุด มะละกอ กัญชงน้ำว่า พืชผัก พืช ไร่ และสัตว์เศรษฐกิจของที่นี่ ได้แก่ โค กระบือ เป็ด ไก่ ห่าน สุกร แพะ แกะ เป็นต้น

สำหรับข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจอื่นๆ นั้น ในอำเภอโคกโพธิ์ มีธนาคารพาณิชย์ จำนวน 4 แห่ง คือ ธนาคารกรุงเทพ สาขาโคกโพธิ์ ธนาคารออมสิน สาขาโคกโพธิ์ ธนาคารเพื่อ

¹ เอกสารบรรยายสรุปของจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.pattani.go.th/>

การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาโคกโพธิ์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร สาขานาประดู่ นอกจากนี้ ยังมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำตำบล สถาบัน เกษตรกรอันได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประจำตำบลต่างๆ โครงการส่งเสริมและผลิตข้าวชุมชน โครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) ที่เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้และเพิ่มรายได้ให้กับ ชุมชน มีการรวมกลุ่มอาชีพสตรี และกองทุนพัฒนาสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งมีสมาชิก จำนวน 1,471 คน มีเงินสะสมจะสะสมเป็นกองทุนจำนวน 5,629,865 บาท และศูนย์มีอาชีพให้กับ เยาวชนด้วย¹ ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์มีสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวถือว่าในระดับที่ดีสามารถที่ จะประกอบอาชีพได้อย่างสะดวก แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ รวมทั้งอำเภอโคกโพธิ์ด้วยทำให้สภาพเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของชาวพุทธเปลี่ยนไป มีความยากลำบากในการประกอบอาชีพ เนื่องจากไม่กล้าที่จะออกไปทำงานหรือประกอบชีพ ตามปกติ เพราะกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองและครอบครัวทำให้รายได้ที่จะมาเลี้ยง ครอบครัพลดเป็นอย่างมาก

ชาวพุทธอำเภอโคกโพธิ์ในปัจจุบันมีอาชีพหลักยังคงเป็นการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม คือการทำสวนยางพารา และทำนา โดยชาวบ้านส่วนใหญ่มีพื้นที่สวนยางและพื้นที่ นา อยู่ภายนอกหมู่บ้าน ดังนั้น เมื่อมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านออกไป ประกอบอาชีพยากลำบากขึ้น นายสันติ โกศลกาญจน์² กำนันตำบลช้างให้ตก ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลกระทบต่อชาวพุทธที่นี้มาก เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีสวนยาง หรือมีนาอยู่นอกพื้นที่ บางคนก็มีอาชีพ รับจ้างกรีดยาง ไม่กล้าที่จะออกไปกรีดยางเหมือนก่อน เนื่องจากกระแสข่าวของ สถานการณ์ความรุนแรง ประกอบกับในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา (2547-2551) มี เหตุการณ์เกิดขึ้นเกือบทุกวัน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน แต่เพราะความ กลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านต้องเปลี่ยนเวลาออกไปทำงาน ซึ่งแต่ เดิมชาวบ้านจะออกไป กรีดยางประมาณตีสองจนถึงเก้าโมงเช้า ซึ่งอยู่ในช่วงที่น้ำ ยางให้ผลดีมาก แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นชาวบ้านต้องเปลี่ยนเวลาออกจากบ้าน เป็นใกล้สว่าง คือประมาณตีห้าหรือหกโมงเช้า ซึ่งช่วงเวลานี้ผลผลิตของน้ำยาง

¹ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโคกโพธิ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.geocities.com/cddkhokpho/cdd2.htm>

² สัมภาษณ์ สันติ โกศลกาญจน์, กำนัน, ที่บ้านเลขที่ 1/3 หมู่ที่ 3 บ้านช้างให้ตก ตำบล ช้างให้ตก อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 18 มี.ค. 2552.

จะลดคุณภาพลง ทำให้รายได้ของชาวบ้านลดลงด้วย และทำให้ชาวบ้านบางคน ต้องเปลี่ยนอาชีพใหม่ จากที่เคยทำนาและทำสวนยาง ก็ต้องหันมาประกอบ อาชีพค้าขายหรือประกอบอาชีพอื่นแทน และด้วยความจำเป็นที่จะต้องทำ เพราะถ้าไม่ทำก็ไม่มีกิน ชาวบ้านซึ่งให้ตกเสียชีวิตจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 8 คนแล้ว” และเหตุการณ์เหล่านั้นก็เกิดขึ้นภายนอกพื้นที่ทั้งหมด ไม่ได้เกิดขึ้น ภายในหมู่บ้านนี้ เช่นเดียวกับที่ นายยอง มณีอร่าม¹ กำนันตำบลควนโนรีให้ สัมภาษณ์ว่า

“เหตุการณ์ความไม่สงบที่ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชาว พุทธเป็นอย่างมากก็คือ ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าที่จะออกไปประกอบอาชีพนอก พื้นที่ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีสวนยาง และที่นาอยู่นอกหมู่บ้านที่ตัวเองอาศัยอยู่ และมีชาวบ้านในตำบลควนโนรีถูกฆ่าตายหลายคน แต่ไปเสียชีวิตนอกพื้นที่ ขณะที่เดินทางไปทำงาน และมีเหตุการณ์ในหมู่บ้านอีก 2-3 ครั้ง ทำให้ชาวบ้าน อยู่ด้วยความหวาดระแวง และลำบากมากขึ้น”

นายธวัฒน์ แทนทอง² ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี ได้ ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวโคกโพธิ์ว่า

“เหตุการณ์ความไม่สงบได้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านตรงนี้เปลี่ยนแปลง เป็นอย่างมาก เพราะความไม่ปลอดภัยในชีวิตยามค่ำมืด ในการประกอบอาชีพ หรือไปกรีดยาง ก็มีตัวอย่างให้เห็นที่เป็นชาวบางส่วนก็มากเหมือนกัน บางทีก็ เกิดเหตุการณ์ตอนขาไป บางทีก็เกิดเหตุการณ์ตอนกลับ และบางคนก็เกิด เหตุการณ์ในสวนยาง ประชาชนเกิดความหวาดกลัว ก็ต้องหลีกเลี่ยงวิถีตรงนี้ วิถีชีวิตของคนกรีดยางก็จะเป็นแบบนี้ การที่ชาวบ้านถูกทำร้ายในขณะที่ไปกรีดยาง เป็นเพราะผู้ก่อความไม่สงบต้องการสร้างสถานการณ์ สร้างความ หวาดกลัว หรือเพื่อต้องการพื้นที่สวนยางก็มี และผู้ก่อการร้ายกระทำกรอย่าง นั้นทุกกิจกรรม ก็เพื่อสร้างความหวาดกลัว กดดันให้ชาวพุทธย้ายออกจากพื้นที่

¹ สัมภาษณ์ นายยอง มณีอร่าม, กำนันตำบลควนโนรี,ที่บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 6 บ้าน คลองกลาง ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 19 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, นายธวัฒน์ แทนทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ปัตตานี, ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ,23 มี.ค.

หรือละทิ้งถิ่นฐาน เพราะผู้ก่อการร้ายต้องการพื้นที่ในส่วนนี้มาบริหารจัดการ
 กันเอง เป็นเป้าหมายที่รัฐเองก็พูดไม่ค่อยชัด แต่พี่น้องในพื้นที่รู้ และเข้าใจตาม
 จุดประสงค์ของผู้ก่อการร้าย รัฐบาลคงไม่ยอมและคงต้องต่อสู้กันอีกยาวนาน
 โดยความเป็นอาณาจักรต้องมีการบริหารจัดการกันไป แต่ผู้ก่อการร้ายก็จะทำให้
 ประชาชนหวาดกลัวในรูปแบบต่าง ๆ ก็เป็นกลยุทธ์ที่ผู้ก่อการร้ายทำมาอย่าง
 สม่าเสมอ แต่ถึงอย่างไร ชาวบ้านก็ต้องอดทนที่จะอยู่ที่นั่นต่อไป ด้วยเหตุผลที่ว่า
 เพราะอยู่กันมาแต่ดั้งเดิม ตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายแล้ว ไม่อยากทิ้งถิ่นฐานและสิ่งที่
 ตัวเองทำมา หรือไม่รู้ว่าจะไปประกอบอาชีพอะไรก็มี”

วิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป เพราะสถานการณ์
 ความไม่สงบที่เกิดขึ้นไม่แต่เพียงชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรเท่านั้น แม้แต่ผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น
 ค้าขาย หรือ เป็นข้าราชการ ก็ยังต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และสภาพสังคมของตนเพื่อความ
 ปลอดภัยในชีวิต และความอยู่รอดของตนเองเช่นกัน นายปรีชา จันทร์¹ อดีตผู้ใหญ่บ้านชะเมา
 ที่เคยอยู่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมาถึง 28 ปี กล่าวว่า

“ตั้งแต่มีเหตุการณ์ร้าย ๆ เกิดขึ้น ชาวบ้านที่เคยออกไปกรีดยางได้ตั้งแต่
 ตีสอง เดียวนี้ต้องออกไปกันตอนเช้ามีด แล้วต้องแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่ม
 หนึ่งไปกรีดยาง อีกกลุ่มก็ต้องคอยรักษาความปลอดภัย มีเวลากกรีดยางได้ไม่กี่
 ชั่วโมง และได้ใช้น้ำยางน้อยลง เพราะไปกรีดยางในช่วงที่น้ำยางไม่ค่อยมีคุณภาพ
 รายได้หลักของชาวบ้านก็ลดลง แม้แต่การค้าขายก็ลำบากไปหมด แม้ค้าที่จะไป
 ตลาดไปซื้อของมาขายก็ไปแต่เข้าไม่ได้ กลัวจะเป็นอันตรายกัน ก็ต้องออกไป
 ตอนสาย และที่สำคัญรายได้จากการขายของเดิวนี่ก็ไม่ได้มากเหมือนเมื่อก่อน
 เพราะชาวบ้านยากจนลง บางทีก็ไม่กล้าออกมาจับจ่ายซื้อของ ส่วนมากจะซื้อ
 ของกักตุนไว้ให้กินได้หลายวัน หมดแล้วจึงค่อยซื้อใหม่”

นางสาวปิ่นแก้ว ชัยสงคราม² ซึ่งเป็นข้าราชการครูที่โรงเรียนบ้านปรังมาถึง 30 ปี
 ได้ให้สัมภาษณ์ในทำนองเดียวกันว่า

¹ สัมภาษณ์, นายปรีชา จันทร์, อดีตผู้ใหญ่บ้านชะเมา, ที่วัดหน้าเกตุ ตำบลนาเกตุ
 อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มีนาคม 2525.

² สัมภาษณ์, น.ส.ปิ่นแก้ว ชัยสงคราม, ครู, ที่บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 6 บ้านนาเกตุ ตำบล
 นาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 23 มีนาคม 2525.

“ที่หมู่บ้านนาเกตุดูสถานการณ์ความไม่สงบส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชาวบ้านไทยพุทธเป็นอย่างมาก ชาวบ้านไม่กล้าที่จะออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่เหมือนที่เคยทำมา ไม่ว่าจะไปเป็นอาชีพทำนา ทำสวนยาง พ่อด้า แม่ค้า คนขับรถประจำทาง แม้กระทั่งข้าราชการครูเองก็ได้รับความเดือดร้อนเช่นกัน ชาวบ้านที่นาเกตุดูถูกลอบทำร้ายขณะที่ไปกรีดยางในช่วงเช้ามี 6 คนแล้ว ชาวบ้านที่เดือดร้อนก็ขอให้ทหารไปส่งและคอยดูแลแต่ก็ไม่ได้ตลอด อย่างครูก็มีทหารซุ่มรักษาความปลอดภัยคอยดูแลให้ และสำหรับตัวครูเองเดินทางไปทำงานเองด้วยรถส่วนตัวก็ต้องไปกับเพื่อนครูที่อยู่โรงเรียนใกล้ ๆ กันที่ไปทางเดียวกัน จะไม่ไปกับรถทหารที่คอยไปรับไปส่ง คิดว่าเป็นจุดเสี่ยง และอันตรายมากกว่า เพราะผู้ก่อการร้ายส่วนใหญ่จะก่อเหตุกับเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจที่เป็นกลุ่ม ๆ ส่วนที่โรงเรียนก็มีทหารคอยดูแลอยู่ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน และแม้แต่เด็กนักเรียนก็พลอยลำบากไปด้วย พ่อแม่ผู้ปกครองก็อดห่วงลูกหลานของตนไม่ได้ เพราะเดี๋ยวนี้ไม่มีใครรู้ว่า จะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ทุกคนต้องระวังตัว และหวาดกลัวไปตาม ๆ กัน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าทุกวันนี้วิถีชีวิตที่เคยสงบสุขของชาวอำเภอโคกโพธิ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา”

วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปนี้ไม่ได้เพียงเกิดขึ้นเฉพาะกับชาวบ้านเท่านั้น แม้แต่พระสงฆ์ในพื้นที่ ก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในการปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน เช่น การบิณฑบาต จากการสัมภาษณ์พระอธิการประพันธ์ สาธโร¹ เจ้าอาวาสวัดธนาภิมุข ตำบลปากหล่อ กล่าวว่า

“ช่วงแรกได้รับการคุ้มกันจากทหารเหมือนกัน แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว เพราะเกรงใจทหารเขา ที่ต้องมารับผิดชอบ และต้องการให้เขาทำหน้าที่อย่างอื่นด้วย บางครั้งพระไม่ออกบิณฑบาตก็จะมีญาติโยมมาทำบุญตักบาตรที่วัด เพราะชาวบ้านมีการตั้งเวรการนำภัตตาหารมาถวาย บางครั้งมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่ก็ทำให้พระต้องงดออกมารับบิณฑบาต เพราะญาติโยมไม่กล้าตื่นแต่เช้าออกมาใส่บาตรให้ แต่จะมีโยมนำมาถวายถึงที่วัด ประมาณ 5-6 บ้านเพียงพอกับพระฉันอิ่ม แต่ถ้าไม่มีเหตุการณ์รุนแรงก็จะออกบิณฑบาตตามปกติ แต่ในบางพื้นที่ที่ประชาชนเป็นชาวมุสลิม พระสงฆ์ก็ไม่สามารถออกบิณฑบาตได้ แม้จะไม่

¹ สัมภาษณ์, พระอธิการประพันธ์ สาธโร, เจ้าอาวาส, ที่วัดธนาภิมุข ตำบลปากหล่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552.

มีกรณีทำร้ายพระสงฆ์จนถึงแก่ภรรณภาพเหมือนเช่นที่จังหวัดยะลา และนราธิวาส แต่สถานการณ์ของความรุนแรง ก็ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยกับพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ที่เสี่ยงอันตรายเช่นเดียวกัน ” พระครูนิคมวรรณ¹ เจ้าอาวาสวัดหัวควนธรรมนิคม ให้สัมภาษณ์ว่า

“ท่านไม่ได้มารับบิณฑบาตมา 7 ปีแล้ว เพราะว่าวัดได้ล้อมรอบด้วยหมู่บ้านของชาวมุสลิม ออกไปหน้าวัดก็โรงเรียนปอเนาะ ถ้าออกบิณฑบาตก็ต้องเดินไปบิณฑบาตที่บ้านนาเกตุระยะทางไปกลับ 4 กิโลเมตร ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ก็หมุ่นเวียนกันมาตักบาตรที่วัด ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์รุนแรง มีทหารและชาวบ้านมาคอยรักษาความปลอดภัย ปัจจุบันก็มีชาวบ้านนำภัตตาหารมาถวายเป็นประจำทุกวัน และในตอนกลางคืนก็มีชาวบ้านมานอนเฝ้าวัด เพื่อรักษาความปลอดภัยให้ตลอดเวลา แม้แต่วัดใหญ่ๆ และมีชื่อเสียงอย่างวัดช้างให้”

พระปริยัติกิจโสภณ² เจ้าอาวาสวัดช้างให้ กล่าวว่า

“เรื่องการบิณฑบาต แม้จะยังเป็นไปตามปกติ ไม่ได้มีทหารติดตาม เพราะจะไปบิณฑบาตใกล้ ๆ วัดนี้เอง ไม่รับกิจนิมนต์ไปบิณฑบาตที่ไกล ๆ แล้ว เพราะก็กลัวอันตรายเหมือนกัน ส่วนการบิณฑบาตที่ไกล ๆ ก็พออยู่ได้ และอุบาสกและอุบาสิกาก็ยังดูแลพระสงฆ์ในวัดเป็นอย่างดี เรื่องการทำวัตรสวดมนต์หรือสังฆกรรมอุโบสถ ก็ยังคงทำได้เป็นปกติภายในวัด แม้ในบางครั้งจะมีกลุ่มวัยรุ่นมาก่อความวุ่นวาย หรือขว้างปาสิ่งของต่าง ๆ เช่น ขวด หรือก้อนหิน หรือประทัดเข้ามาในวัดก็เคยมี” ดั่งที่นายสันติ โกศลกาญจน์³ กล่าวว่า

“แต่เดิมวัดในแถบนี้ มีพระจำพรรษาน้อยอยู่แล้ว เมื่อไม่สามารถออกไปปฏิบัติกิจสงฆ์ เช่นบิณฑบาต พระก็จำเป็นต้องย้ายออกไป หรือออกไปบิณฑบาตก็โดนด่า มีวัยรุ่นเอาของขว้างปาเข้ามาในวัด ไม่รู้ว่าเป็นกลุ่มไหน จึงทำให้ป้องกันไม่ได้ หลังจากมีการทำร้ายพระ และบางที่ไม่มีทหารคอยดูแล

¹ สัมภาษณ์, พระครูนิคมวรรณ, เจ้าอาวาส, ที่วัดธรรมนิคม ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, พระสุนทรปริยัติวิธาน, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี, เจ้าอาวาสราษฎร์บูรณะ, ที่วัดราษฎร์บูรณะ ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552..

³ สัมภาษณ์ สันติ โกศลกาญจน์, กำนัน, ที่บ้านเลขที่ 1/3 หมู่ที่ 3 บ้านช้างให้ตก ตำบลช้างให้ตก อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 18 มี.ค. 2552.

รักษาความปลอดภัย เพราะจำนวนทหาร มีน้อย ไม่ทั่วถึง ก็ทำให้เกิดกรณีวัด
ร้างขึ้นหลายพื้นที่ แม้จะไม่ใช่ว่าในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ก็ตาม หรือแม้แต่การรับกิจ
นิมนต์ไปในที่ไกลๆ ก็ต้องระมัดระวังมากขึ้น” ในกรณีนี้ พระครูนิคมวรธรรม¹ ได้
กล่าวว่า

“วัดหัวควนธรรมนิคมนี้อยู่ท่ามกลางหมู่บ้านอิสลาม แม้ทุกวันนี้จะ
ออกไปบิณฑบาตไม่ได้มาถึง 7 ปีแล้ว แต่ท่านก็ยังทนอยู่ที่นี่เพราะต้องการช่วย
ชาวบ้าน เนื่องจากด้านหลังวัดเป็นสวนยางของชาวไทยพุทธ แม้หน่วยทหารจะ
เข้ามาช่วยกันเฝ้าระวัง แต่โยมที่อยู่เฝ้าวัดก็ยิ่งหวาดกลัว ต้องมีอาวุธ เช่นปืน
หรือมีดพร้า ติดตัวไว้ตลอดเวลาขณะที่มาอยู่ช่วยกันเฝ้ารักษาวัด ท่านพระครูเล่า
อีกว่า เคยมีชาวบ้านมาขอวัดถมุงคผลจากท่าน แล้วเอาไปขอแลกอาวุธจากทหาร
มาเพื่อป้องกันตัว และป้องกันวัดด้วย อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ที่ไม่อาจ
คาดเดาได้ว่า จะเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นเมื่อใด ทำให้ต้องระมัดระวังใน
การดำเนินชีวิต ชาวบ้าน หรือแม้แต่พระ จึงมีสติมากขึ้นโดยอัตโนมัติ คือรู้ว่า
ทำอย่างไร ตนจึงจะปลอดภัย เช่น ไม่ออกไปไหนคนเดียว ไปกันเป็นกลุ่ม ไม่
ออกไปตอนกลางคืน และไม่ยุ่งเกี่ยวกับมุสลิม เดียวนี้พระจะไม่นั่งรถโดยสารที่
เป็นของมุสลิม และไม่สามารถออกไปเดินตามถนนได้ตามลำพังเหมือนเช่นแต่
ก่อนแล้ว “

จะเห็นได้ว่า เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในอำเภอโคกโพธิ์ในปัจจุบันนี้ แม้ว่า
ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์จะยังคงประกอบอาชีพได้ หรือพระสงฆ์จะยังคงปฏิบัติศาสนกิจได้เป็น
ปกติในบางพื้นที่ แต่การดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่นั้น ต้องตกอยู่ในความหวาดกลัวต่อภัย
อันตรายที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่อาจคาดเดาได้ เพราะในความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ทุกคนต่างแสวงหา
ความสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตลอดจนความปลอดภัยของตนเอง เมื่อเหตุการณ์
ความไม่สงบเกิดขึ้นทำให้ชาวพุทธขาดอิสรภาพในการดำเนินชีวิตทั้งที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ และ
ฆราวาส ต้องมีวิถีชีวิตต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ต้องอาศัยศรัทธาจาก
ชาวพุทธทั่วไปในการดำรงชีวิต เพราะไม่อาจประกอบอาชีพเหมือนชาวบ้านทั่วไปได้ เมื่อชาวบ้านไม่
สามารถที่จะประกอบอาชีพตามปกติได้ทำให้รายได้ลดลง ก็ส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์ด้วยในเรื่อง
ของสนับสนุนด้านปัจจัยสี่ เช่น ชาวบ้านไม่กล้าทำกิจวัตรเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร และ

¹ สัมภาษณ์, พระครูนิคมวรธรรม, เจ้าอาวาส, ที่วัดธรรมนิคม ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์
จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552.

สนับสนุนในการบำรุงวัดน้อยลงไปจากเดิม พระสงฆ์เองก็ต้องขาดกิจวัตรบางอย่างไปในบางวัดไม่มีพระออกรับบิณฑบาต ชาวบ้านต้องแบ่งวาระกันนำภัตตาหารมาถวายพระภิกษุสงฆ์ที่วัด หรือถ้าออกมารับบิณฑบาตก็ต้องมีผู้คุ้มกันความปลอดภัย บางวัดมีค้ายาหรือยาสมุนไพรที่วัด เพราะเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดเหตุการณ์ ทหารจะได้ดูแลความปลอดภัยทั้งชาวบ้านและพระสงฆ์ด้วย เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงทำให้วิถีชีวิตของชาวพุทธเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สามารถกล่าวได้ว่าชาวพุทธได้รับความเดือดร้อนกันทั่วหน้า รวมทั้งชาวไทยมุสลิมด้วย และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการเมืองตามมาอีกด้วยทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

4.1.4 สังคมและการเมือง

จำนวนประชากรของอำเภอโคกโพธิ์ ณ เดือนมีนาคม 2552 มีประชากรทั้งสิ้น 14,633ครัวเรือน มีจำนวน 57,378 คน เป็นชาย 28,076 คน เป็นหญิง 29,302 คน ¹

พื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ แบ่งการปกครองออกเป็น 12 ตำบล 82 หมู่บ้าน เทศบาลจำนวน 2 แห่ง คือเทศบาลตำบลนาประดู่ และเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ ทุกตำบลจัดตั้งเป็น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ดังต่อไปนี้

1. ตำบลโคกโพธิ์ จำนวน 12 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 6 หมู่บ้าน มุสลิม 6 หมู่บ้าน
2. ตำบลบางโกระ จำนวน 5 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 3 หมู่บ้าน มุสลิม 2 หมู่บ้าน
3. ตำบลควนโนรี จำนวน 6 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 3 หมู่บ้าน มุสลิม 3 หมู่บ้าน
4. ตำบลนาประดู่ จำนวน 8 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 4 หมู่บ้าน มุสลิม 4 หมู่บ้าน
5. ตำบลทรายขาว จำนวน 6 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 3 หมู่บ้าน มุสลิม 3 หมู่บ้าน
6. ตำบลป่าบอน จำนวน 5 หมู่บ้าน ไทยพุทธ - มุสลิม 5 หมู่บ้าน
7. ตำบลช้างให้ตก จำนวน 5 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 3 หมู่บ้าน มุสลิม 2 หมู่บ้าน
8. ตำบลปากล่อ จำนวน 9 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 4 หมู่บ้าน มุสลิม 5 หมู่บ้าน
9. ตำบลทุ่งพลา จำนวน 5 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 3 หมู่บ้าน มุสลิม 2 หมู่บ้าน
10. ตำบลนาเกต จำนวน 7 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 3 หมู่บ้าน มุสลิม 4 หมู่บ้าน
11. ตำบลท่าเรือ จำนวน 7 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 4 หมู่บ้าน มุสลิม 3 หมู่บ้าน
12. ตำบลมะกรูด จำนวน 7 หมู่บ้าน ไทยพุทธ 5 หมู่บ้าน มุสลิม 2 หมู่บ้าน ²

¹ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2551, จาก http://www.poc.pattani.go.th/report.php?report_id=10&year_b=2551

² สำนักงานบริหารการทะเบียนอำเภอโคกโพธิ์ กรมการปกครองที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์. (17 มี.ค. 2552), เจ้าหน้าที่,ที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์”,เอกสารถ่ายสำเนา.

รวมทั้งสิ้น 82 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านไทยพุทธ 41 หมู่บ้าน มุสลิม 41 หมู่บ้าน

ก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่รุนแรง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึงปัจจุบัน ความเป็นอยู่ของประชาชนในอำเภอโคกโพธิ์ เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่อยู่ในภาษา วัฒนธรรม และความแตกต่างทางศาสนา ต่างร่วมมือร่วมใจกันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยไม่แบ่งเชื้อชาติ ศาสนา โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ ความเชื่อที่นับถือสืบทอดกันมาแต่บรรพกาล และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข และมีประเพณีวัฒนธรรมชาวใต้ที่สืบทอดกันมานานของชาวอำเภอโคกโพธิ์อีกหลายอย่างด้วยกัน ได้แก่ ประเพณีชักพระโคกโพธิ์ ประเพณีการแห่กการเวก ประเพณีลาซัง-โต๊ะซุมฟูก ประเพณีการแต่งกาย และประเพณีอาซูรอ ที่ประชาชนไม่ว่าชนชาติ หรือศาสนาใด ๆ ก็สามารถมีส่วนร่วมได้ หรือกรณีที่พระสงฆ์มาช่วยเหลือมัสยิด โต๊ะอิหม่ามไปช่วยเหลือวัด ประชาชนทั้งสองศาสนามาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น¹ และเพื่อลดความหวาดระแวงซึ่งกันและกันอันเกิดจากผู้ไม่หวังดี ที่พยายามจะสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้น โดยใช้ความต่างทางเชื้อชาติและศาสนาเป็นสาเหตุ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีความวุ่นวายเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และสถานการณ์รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ถึงแม้จะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และยังไม่มาหาสู่กันอยู่ แต่ลึก ๆ แล้วทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมต่างก็เกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ความสนิทใจ และความไว้วางใจหายไป ไม่เป็นเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา นายสันติโกศลกาญจน์² กำนันตำบลช้างให้ตก ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“หลังจากเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น แม้ชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมจะมีความสัมพันธ์กันด้วยดี กล่าวคือยังมีกิจกรรมชุมชนร่วมกันอยู่ และไปมาหาสู่กันตามเดิม แต่สิ่งหนึ่งที่ขาดหายไปคือความสนิทใจ ความไว้วางใจกันเหมือนก่อนนั้นลดลงไป ต่างฝ่ายต่างเกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ทั้งๆที่แต่เดิมนั้นต่างคนก็สามารถไปนอนค้างที่บ้านกันได้สบายโดยไม่มีปัญหาอะไร อีกประการหนึ่ง การแต่งงานระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิมในตำบลช้างให้ตก ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาไม่มีเกิดขึ้นเลย ซึ่งในอดีตนั้นมีการแต่งงานกันเป็นเรื่องปกติ ปัจจุบันนี้การย้ายออกของประชาชนชาวพุทธนั้น

¹ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์ (10 กุมภาพันธ์ 2552). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.norsorpor.com>

² สัมภาษณ์ สันติ โกศลกาญจน์, กำนัน, ที่บ้านเลขที่ 1/3 หมู่ที่ 3 บ้านช้างให้ตก ตำบลช้างให้ตก อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 18 มี.ค. 2552.

ไม่ปรากฏชัดเจนทางทะเบียน แต่จะมีการย้ายออกในลักษณะจะส่งลูกออกไปอยู่นอกพื้นที่ ไปเรียน ไปทำงาน หรือประกอบอาชีพที่อื่น จะเหลือแต่คนแก่ที่ไม่ย้ายออกไป ซึ่งในอนาคตจะทำให้คนพุทธนับวันก็ลดน้อยลง และหายไปในที่สุด อีกไม่เกิน 50 ปี พื้นที่นี้คงไม่มีชาวพุทธเหลืออีกต่อไปแล้ว ” สอดคล้องกับความเห็นของนายอรุณ ทองทราย¹ ผู้ใหญ่บ้านทรายขาวที่กล่าวว่า

“แม้ชาวบ้านจะยังมีปฏิสัมพันธ์กันดีทั้งในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นเพื่อนกัน และไปมาหาสู่กันตามปกติ มีงานต่าง ๆ ก็มีการเชื้อเชิญกันปกติ แต่ก็มีควาหวาดระแวงกันอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การแต่งงานของชาวพุทธกับชาวมุสลิมในปัจจุบันจะไม่มีให้เห็นอีก ไม่เหมือนในช่วงประมาณ 5 ปีก่อนหน้านั้นจะมีการแต่งงานของทั้งสองศาสนาเป็นจำนวนมาก และอีกอย่างในหมู่บ้านทรายขาวมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ไม่มาก จึงยังคงร่วมกิจกรรมกันตามปกติ แต่ก็ไม่สนิทใจเหมือนแต่ก่อน แม้เหตุการณ์ความไม่สงบจะไม่ได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านทรายขาว แต่ก็มีชาวบ้านเสียชีวิตแล้วประมาณ 7-8 คน เป็นการเสียชีวิตในขณะที่เดินทางไปทำนา หรือกรีดยางนอกพื้นที่ของหมู่บ้าน”

อาจารย์ทวี บุญศรี² เป็นอาจารย์อบรมกรรมฐานของศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหน้าเกตุ ก็ให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า

“ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธกับชาวมุสลิมในช่วงนี้ ดูภาพภายนอกอาจจะมีความสัมพันธ์กันดี แต่ในความรู้สึกอาจจะมีควาหวาดระแวงกันบ้าง ไม่สนิทใจเหมือนแต่ก่อน แต่ชาวบ้านก็ยังพบปะสังสรรค์ร่วมกิจกรรมกันอยู่ ซึ่งไม่เหมือนแต่ก่อนสี่ห้าปีที่ผ่านมามีชาวมุสลิมยังนำข้าวสาร อาหารแห้ง และน้ำดื่มมาร่วมทำบุญที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมเลย ทุกวันนี้ไม่มีให้เห็นเลย”

สังคมของชาวโคกโพธิ์ที่เปลี่ยนไปทุกวันนี้ ยังรวมถึงสังคมของกลุ่มข้าราชการที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ของอำเภอโคกโพธิ์ด้วย ครูปั้นแก้ว ชัยสงคราม³ กล่าวว่า

¹ สัมภาษณ์, นายอรุณ ทองทราย, ผู้ใหญ่บ้าน, ที่บ้านเลขที่ 69 หมู่ที่ 3 บ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 18 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, นายทวี บุญศรี, ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหน้าเกตุ ต.นาเกตุ อ.โคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 23 มีนาคม 2552.

³ สัมภาษณ์, น.ส.ปั้นแก้ว ชัยสงคราม, ครู, ที่บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 6 บ้านนาเกตุ ตำบลนาเกตุ อ.โคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 23 มีนาคม 2552.

“ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่เป็นคนต่างศาสนาที่เป็นชาวมุสลิม นั้นก็มีปฏิสัมพันธ์กันดี ก็ช่วยเหลือกันมาตลอด อย่างที่โรงเรียนบ้านปรังที่เป็นโรงเรียนของรัฐ นักเรียนเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิม และมีครูที่เป็นมุสลิม 6 คน ครูที่เป็นพุทธ 6 คนก็ต้องทำงานด้วยกัน ถ้าไม่จำเป็นเราก็จะไม่ไปยุ่งกับเขา เพราะว่าเราก็ไม่รู้ว่าเขาเป็นแนวร่วมหรือเปล่า ต่างก็มีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน แต่ก็ไม่ถึงกับว่าไม่พูดกันเลย”

ด.ต.คีน ปานแก้ว¹ ซึ่งรับราชการเป็นตำรวจที่ สภ.อ.โคกโพธิ์ กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้น ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลง ถ้ามีธุระก็จะคุยกันทางโทรศัพท์ ทั้งที่ก่อนหน้านี้ก็ไปมาหาสู่กันด้วยดีเหมือนพี่เหมือนน้อง มีการแต่งงานระหว่างสองศาสนาในช่วงนั้น แต่ในปัจจุบันไม่มีให้เห็นอีกแล้ว”

จ.ส.อ. บุญล่อง แสงจันทร์² ทหารพรานซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่นี้มา 22 ปี แล้ว ก็ให้ความเห็นเช่นเดียวกันว่า

“ความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธกับชาวมุสลิม ผมอยู่ในพื้นที่มา 20 กว่าปี ก่อนเกิดเหตุการณ์ชาวพุทธก็ไปมาหาสู่กันปกติ เห็นมานั่งดื่มกาแฟกันในชว่งเย็น หลังจากเลิกงาน เมื่อเกิดเหตุการณ์ภาพตรงนี้หายไป อาจจะเป็นเพราะเกิดความกลัวความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ความรู้สึกนี้ต้องมีแน่นอน เพราะมันไม่สนิทใจแล้ว เมื่อต่างก็ไม่ว่าใครเป็นใคร”

สภาพสังคมและการเมืองของชาวอำเภอโคกโพธิ์ ซึ่งมีชาวบ้านทั้งที่เป็นชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมอยู่ร่วมกันทั้งสองศาสนามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และมีกิจกรรมทางสังคมและการเมืองร่วมกันมาตลอด เช่น การเลือกผู้ใหญ่บ้าน-กำนัน การเลือกตั้ง อ.บ.ต. แม้กระทั่งการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. ทั้งชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมก็ยังมีกิจกรรมเหล่านี้ร่วมกันด้วยดี เพราะว่าในพื้นที่บางหมู่บ้าน และบางตำบลจะมีประชาชนทั้งสองศาสนาอยู่รวมกัน แม้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่น ก็มีการยอมรับแนวคิดของชาวบ้าน เกี่ยวกับการเลือกผู้นำชุมชน คือ สลับสับเปลี่ยนกันเป็นผู้นำระหว่างประชาชนทั้งสองศาสนา ตัวอย่างเช่น ครั้งนี้เป็นผู้นำ

¹ สัมภาษณ์ ด.ต.คีน ปานแก้ว, ตำรวจ, ที่บ้านเลขที่ 10/1 หมู่ที่ 1 บ้านนาเกตุดำบลนาเกตุดำ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 20 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, บุญล่อง แสงจันทร์, จ.ส.อ., สังกัดกรมทหารพราน 43 บ่อทอง อ.หนองจิก ตำแหน่งนายสิบการช่าง, ที่วัดหน้าเกตุดำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

ศาสนาอิสลาม ครั้งหน้าจะเป็นผู้นำศาสนาพุทธ ที่กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ โดยไม่ต้องมีลายลักษณ์อักษร และไม่เกิดการแบ่งแยกขึ้น ตัวอย่างเช่น ที่ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์นั้น ได้รับการยอมรับว่า “เป็นต้นแบบสายใย ชุมชนพุทธ-มุสลิมอยู่อย่างสันติ ซึ่งปัจจุบันเป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหา โดยรัฐบาลเตรียมผลักดันที่จะขยายแนวคิดนี้ไปสู่ทุกๆ ตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อลดความขัดแย้ง และความหวาดระแวง และเพื่อประสานความเข้าใจในระหว่างกลุ่มชนที่แตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก”¹ ถ้าไม่มีแนวทางการแก้ไขที่ถูกต้องของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คนที่เดือดร้อนที่สุด ก็คงได้แก่คนในพื้นที่ที่ต้องอยู่ร่วมกันในสถานการณ์เช่นนี้ ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์มีปฏิสัมพันธ์กับชาวพุทธด้วยกันเป็นอย่างดี และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มของพระสงฆ์เป็นอย่างดีได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนด้วยดี และพระสงฆ์เองก็ไม่ได้ละเลยต่อการปฏิบัติศาสนกิจที่มีต่อชาวบ้านและสังคมในอำเภอโคกโพธิ์ แม้กระทั่งชาวไทยมุสลิมก็มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี อาจจะมีความหวาดระแวงกันบ้างภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

4.1.5 ศาสนาและวัฒนธรรม

พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นในอำเภอโคกโพธิ์เป็นครั้งแรกนั้นไม่มีเอกสารระบุไว้อย่างชัดเจน แต่ในพื้นที่นี้เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลาย และพระพุทธศาสนาก็เคยเจริญรุ่งเรืองในดินแดนแถบนี้ ในปัจจุบันประชากรในอำเภอโคกโพธิ์โดยส่วนมากเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม จากรายงานการนับถือศาสนาปี พ.ศ. 2552 ในจำนวนประชากรทั้งสิ้นของอำเภอโคกโพธิ์ จำนวน 57,378 คน เป็นพุทธศาสนิกชนจำนวน 26,077 คน คิดเป็นร้อยละ 40.74 % ศาสนาอิสลาม 37,926 คน คิดเป็นร้อยละ 59.26% มีศาสนสถานต่างๆ คือ มัสยิด 59 แห่ง วัด 23 แห่งและมีที่พักสงฆ์อยู่ 2 แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ 143 รูป และสามเณร 7 รูป² สามารถจำแนกวัดและที่พักสงฆ์เป็นรายละเอียดในแต่ละตำบลในเขตพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ ดังต่อไปนี้

¹ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์ (10 กุมภาพันธ์ 2552). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.norsorpor.com>

² สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552, จาก http://intranet.mculture.go.th/pattani/new_page_39.htm

1. ตำบลโคกโพธิ์ มีหมู่บ้านจำนวน 12 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 2 วัด และ 1 สำนักสงฆ์ คือ

- วัดศรีมหาโพธิ์ มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 12 รูป และมีสามเณร 2 รูป
- วัดมะเดื่อทอง มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 4 รูป
- สำนักสงฆ์คลองช้าง มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 1 รูป

2. ตำบลบางโกระ มีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 2 วัด คือ

- วัดปราบประดิษฐ์ มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 8 รูป
- วัดสุนทรวารี มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 3 รูป และสามเณร 2 รูป

3. ตำบลควนโนรี มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 3 วัด คือ

- วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 21 รูป
- วัดหนองครก (ไม่ได้ระบุ)
- วัดภมรดิววัน มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 2 รูป

4. ตำบลนาประดู่ มีหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 2 วัด คือ

- วัดนิคมสถิต มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 7 รูป
- วัดนาประดู่ มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 10 รูป

5. ตำบลทรายขาว มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 1 วัด คือ

- วัดทรายขาว มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 5 รูป

6. ตำบลป่าบอน มีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน ไม่มีวัด

7. ตำบลช้างให้ตก มีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 3 วัด คือ

- วัดมะปรางมัน มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 4 รูป
- วัดบันลือคชาวาส มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 7 รูป
- วัดปุหรน มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 1 รูป

8. ตำบลปากล่อ มีหมู่บ้านจำนวน 9 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 2 วัด คือ

- วัดบ้านไร่พัฒนา มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 4 รูป
- วัดธนาภิมุข มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 6 รูป

9. ตำบลทุ่งพลา มีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 2 วัด คือ

- วัดอรัญวาสีการาม มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 5 รูป
- วัดพลาอนุภาพ มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 5 รูป

10. ตำบลนาเกตุ มี 7 หมู่บ้านมีวัดอยู่ 2 วัด และ 1 สำนักสงฆ์ คือ

- วัดหัวควนธรรมนิคม มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 3 รูป
- วัดหน้าเกตุ มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 6 รูป
- สำนักสงฆ์ชะเมาสิริธรรม มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 2 รูป

11. ตำบลท่าเรือ มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน มีวัดจำนวน 2 วัด คือ

- วัดโรงวาส มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 7 รูป และมีสามเณร 1 รูป
- วัดนิคมควนเปล มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 6 รูป

12. ตำบลมะกรูด มีหมู่บ้านจำนวน 7 หมู่บ้าน มีวัดอยู่จำนวน 2 วัด คือ

- วัดมะกรูด มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 10 และสามเณร 1 รูป
- วัดโมลินีนิมิต มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา 4 รูป และสามเณร 1 รูป¹

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เพราะเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ วัฒนธรรมไทยจึงเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก วิถีชีวิตของคนพุทธตั้งแต่ตื่นจนหลับ ตั้งแต่เกิดจนตายซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาตลอดเวลา แม้ประชากรส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่เนื่องจากอำเภอโคกโพธิ์เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่และมีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม ทำให้เป็นแหล่งศูนย์รวมของประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา มาตั้งแต่ในอดีต โดยเฉพาะอำเภอโคกโพธิ์เป็นอำเภอเดียวที่มีชาวพุทธอาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดปัตตานี และประชากรชาวพุทธและชาวมุสลิมมีจำนวนใกล้เคียงกันนอกจากนี้อำเภอโคกโพธิ์ยังเป็นที่ตั้งของแหล่งวัฒนธรรมที่สำคัญของทั้งสองศาสนา คือวัดช้างไห้ หรือวัดราษฎร์บูรณะ หรือ ราษฎร์บูรณาราม ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นมาประมาณ 300 ปีก่อน เป็นวัดที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดปัตตานี และของภาคใต้ วัดช้างไห้ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 ตำบลควนโนรี ระยะเวลาห่างจากอำเภอประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศ ภายในวัดมีสถูปบรรจุอัฐิของหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด และรูปปั้นของหลวงพ่อทวด (พระราชมนัสสัมปณานุกรม) ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวชมมากมาย โดยเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์หรือวันหยุด แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงไปมาก ทั้งที่ประเพณีต่างๆ ทางศาสนาทั้งพุทธศาสนา และอิสลาม ได้มีส่วนช่วยให้ประชาชน ซึ่งแม้จะนับถือศาสนาต่างกัน สามารถดำเนินวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่นและเป็นปกติสุขได้ มีความรักสามัคคีเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน และเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี. "เอกสารข้อมูลสารสนเทศ ประจำปี 2552", (กลุ่มอำนวยการประสานงาน, ธันวาคม, 2551), น.27-28. (เอกสารถ่ายสำเนา)

มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ นั้นได้ ประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ และยังมีกรปฏิบัติสืบต่อกันมาโดยลำดับ ถึงแม้จะเกิดสถานการณ์ความไม่สงบขึ้น ชาวพุทธก็ยังให้ความสำคัญเช่นกันในอดีต เพราะว่าเป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความสามัคคีของชุมชน และสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอีกด้วย มีดังนี้

งานประเพณีชักพระ หรือลากพระโคกโพธิ์ เป็นพุทธประเพณีเก่าแก่ กลางถิ่นอิสลาม กระทำกันหลังวันมหาปวารณาหรือวันออกพรรษา 1 วันคือตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยพุทธศาสนิกชนพร้อมใจกันอาราธนาพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนบุษบกที่วางอยู่เหนือเรือ หรือล้อเลื่อนที่ชาวบ้านเรียกว่า "พนมพระ"¹ แล้วแห่แหนชักลากไปตามถนนหนทาง หรือในลำน้ำแล้วแต่สภาพภูมิประเทศ จะเหมาะสม ส่วนที่โคกโพธิ์นั้น โดยการทำพนมหออกรับผลไม้ในหมู่บ้าน มาถวายพระในวันออกพรรษาต่อมาผลไม้มีมากเกินห้าม จึงเปลี่ยนมาใช้การลาก มีการต่อเติมยอดพนม ตกแต่งด้วยดอกไม้ ใบไม้ อัญเชิญพระพุทธรูปประจำวัดประดิษฐานบนพนม แล้วเรียกชื่อว่า "พนมเรือพระ" และต่างก็ลากเรือกันอยู่ในบริเวณหมู่บ้านของตัวเอง ที่หมายของการลากเรืออาจเป็นจุดใดจุดหนึ่งในหมู่บ้านตามที่ตกลงกัน ถึงที่หมายก็ถวายภัตตาหารเพล แล้วลากเรือกลับวัด²

พนมเรือพระในท้องถิ่นโคกโพธิ์ มีการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง มีลักษณะเฉพาะโดยใช้ไม้แกะรูปพญานาค 2 ตัว ทำเป็นแม่เรือ ตัวเรือใช้ไม้ไผ่สานลายลูกแก้ว ห้องพระ และยอดเรือใช้กระดาษเงิน กระดาษทองแกะนกกลายไทย – สอดสีปิดประดับ เรียกว่า "เรือยอด" อันเป็นเอกลักษณ์ของเรือพระประจำถิ่นโคกโพธิ์ ต่อมา ทางราชการนมีสการของงานชักพระ มาเป็นงานประเพณีประจำอำเภอโคกโพธิ์โดยนำเรือพระจากทุกวัด ร่วมขบวนนม จุดเรือสมโภชกันหลายวันหลายคืน หน้าที่ว่าการอำเภอ มีมหรสพ การแสดงต่าง ๆ การประกวด แข่งขัน นำความรื่นเริงเข้ามาเสริม เพื่อสื่อให้เห็นภาพความสามัคคีของชุมชนชาวโคกโพธิ์และชาวใต้ จนมีคำกล่าวว่า "สนุกเหมือนงานชักพระโคกโพธิ์" เมื่อต้องการบอกเล่าถึงความสนุกสนานเกินคำบรรยาย ซึ่งปัจจุบันนี้งานชักพระโคกโพธิ์ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสื่อในการสร้างความรัก ความสามัคคี ความสันติสุข ให้เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชนสืบเนื่องกันมา ทั้งยังก่อให้เกิดวัฒนธรรมอื่นๆ สืบเนื่องหลายอย่างเช่น ประเพณีการแข่งขันเรือพาย การประชันโพนหรือแข่งโพน กีฬาซัดตัม

¹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. "ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้, (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2548) น. 221.

² สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552, จาก

การทำตามอย่างการเล่นเพลงเรือ เป็นต้น นอกจากนั้นประเพณีชักพระยังก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ทำคุณงามความดี ก่อให้เกิดความสามัคคีของหมู่คณะ และนำความสุขสงบมาให้คนในสังคม อีกด้วย¹

ประเพณีแห่คน ประเพณีแห่คนมิได้จัดขึ้นเนื่องในความเชื่อถือบูชาเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากจัดเป็นงานใหญ่โตมีเกียรติไม่ว่าจะเป็นงานเทศกาลเฉลิมฉลองหรืองานมงคลทั่วไป มักมีการนำขบวนแห่คนเข้าพิธีนั้นๆ เสมอ เนื่องจากขบวนแห่คน มีองค์ประกอบที่น่าตื่นเต้นเร้าใจ ผู้ชม ด้วยเครื่องประโคมดนตรี ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้ การจัดพานบายศรี(บุหงาชือวี) ศิลปะการแกะสลักสร้างสรรครูปนกการเวกอันมหัศจรรย์ อาวุธและเครื่องแต่งกายแบบนักรบโบราณ มีสาวสวยเข้าร่วมทูลพานบายศรี ชาวปัตตานีจึงนิยมยึดถือเป็นประเพณี ใช้ขบวนแห่คนเป็นเครื่องต้อนรับอาคันตุกะผู้เป็นแขกบ้านแขกเมืองสำคัญ ประเพณีแห่คน นิยมจัดกันในทุกจังหวัดทางภาคใต้ของไทย ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงมา ที่อำเภอโคกโพธิ์ก็เช่นเดียวกัน ความสำคัญของประเพณีแห่คน หากใช้อยู่ที่ขบวนแห่คนโอ้อ่า มโหฬาร หรือการแสดงออกทางจิตใจที่ดั่งงามเพียงเท่านั้นก็หาไม่ แต่ประเพณีแห่คนยังช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะดนตรีท้องถิ่น ศิลปะการช่างแกะสลัก ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้ ศิลปะการจัดพานบายศรี (บุหงาชือวี) และศิลปะการรำรำจาละ รำกริช รำหอก ไว้ให้ดำรงอยู่สืบไป²

ประเพณีวัฒนธรรมทั้งหลายเหล่านี้เป็นประเพณีพื้นบ้าน ที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวลำไย ซึ่งสืบทอดกันมาแต่โบราณซึ่งนอกจากจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กับชาวพุทธด้วยกันแล้ว ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ลดความหวาดระแวงในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และเพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งต่างรักใคร่กันกลมเกลียวกันซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีอย่างต่อเนื่องด้วยแต่ในปัจจุบันนี้ ได้เกิดสถานการณ์ความไม่สงบขึ้นในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ ประชาชนต้องอยู่ด้วยความหวาดกลัว และแม้ทุกฝ่ายจะได้พยายามสร้างความเข้าใจในระหว่างคนไทยพุทธ และคนไทยมุสลิมให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นโดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้เป็นสิ่งเชื่อมโยงจิตใจ โดยพยายามจะดำรงรักษาประเพณีเหล่านี้เอาไว้ ดังที่พระสุนทรปริยัติกิจโสภณ ได้กล่าวไว้ว่า

¹ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552, จาก http://intranet.mculture.go.th/pattani/new_page_39.htm

² สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552, จาก http://intranet.mculture.go.th/pattani/new_page_39.htm

³ สัมภาษณ์, พระสุนทรปริยัติกิจโสภณ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี, เจ้าอาวาส, ที่วัดราษฎร์บูรณะ ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552..

“วัดพยายามรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ไว้ให้คงเดิม แต่ปัจจุบันมีคนมาร่วมงานจำนวนน้อยลง เช่นประเพณีชักพระ จำนวนวัดอื่น ๆ ก็จัดกิจกรรมน้อยลง เพราะพื้นที่นี้ไม่ได้อยู่ในสถานการณ์ปกติเหมือนเช่นแต่ก่อนมา อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมที่ดี เป็นสิ่งเชื่อมความสามัคคีในหมู่ประชาชน จึงไม่ควรให้สูญหายไป” พระครูโสภิตโพธิคุณ¹ เจ้าคณะตำบลโคกโพธิ์ กล่าวว่า “

“เรื่องประเพณีการชักพระก็ยังทำกันอยู่ และยังมีผู้คนมาร่วมประเพณีการชักพระมากทีเดียว ถ้าจะเทียบกับเมื่อสิบปีที่แล้ว ถือว่าน้อย เพราะว่าแต่ก่อนไม่มีเหตุการณ์วุ่นวายผู้คนก็เลยมากันเยอะ ในเรื่องประเพณีดั้งเดิมก็ยังรักษากันอยู่ไม่ให้ขาดหายไป แต่ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความปลอดภัยของประชาชนด้วย” พระสำเร็จ นิปโก² เป็นพระสงฆ์ในโครงการพระสงฆ์นำชัยคุ้มคุ้มภัยได้ เป็นโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีพระราชดำริให้มีการส่งพระสงฆ์ไปเป็นขวัญกำลังใจให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ประเพณีที่ชาวบ้านยังทำอยู่คือ ประเพณีชักพระ ซึ่งแปรต ในปัจจุบันนี้ก็ยังคงมีอยู่ แต่ก็มีชาวบ้านมาร่วมงานน้อยลงไปมาก เมื่อสถานการณ์ความรุนแรงทำให้ความสัมพันธ์และวิถีชีวิตระหว่างคนไทยต่างศาสนานี้แปรเปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากการปลุกกระดม โฆษณาชวนเชื่อของผู้ไม่หวังดี ที่พยายามสร้างสถานการณ์ร้ายแรงต่างๆ ให้เกิดความหวาดระแวงและไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน เป็นการตอกย้ำความรู้สึกของชาวบ้านให้เกิดความเข้าใจผิดในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการนำศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกแยกนั้น นับวันจะยิ่งบาดลึกเข้าไปในความรู้สึกของทั้งสองฝ่ายมากขึ้นทุกที ๆ โดยเฉพาะการที่พระสงฆ์ไม่อาจปฏิบัติศาสนากิจ และชาวพุทธไม่อาจดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธอย่างที่เคยกระทำมาในอดีต สิ่งเหล่านี้ อาจกลายเป็นชนวนของความแตกแยกของคนในพื้นที่ในอนาคต และลบภาพ

¹ สัมภาษณ์, พระครูโสภิตโพธิคุณ, เจ้าคณะตำบลโคกโพธิ์, เจ้าอาวาสวัดศรีมหาโพธิ์, ที่วัดศรีมหาโพธิ์ ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, พระสำเร็จ นิปโก, พระในโครงการฯ, ที่วัดหน้าเกตุ, ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์, จังหวัดปัตตานี, 23, มี.ค. 2552.

ของความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องของคนไทยมุสลิม และไทยพุทธที่เคยอยู่ร่วมกัน
อย่างมีความสุขมาแต่ครั้งปู่ย่าตายายจนยากที่จะเอ่ยวาทะแก้ไขได้”

ประเพณี และวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นประเพณีที่แสดงถึงความเป็น
เอกลักษณ์ของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ ที่ได้สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคน และที่สำคัญก็
คือ ประเพณีชักพระ หรือพนมพระ ได้ผสมผสานความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อของ
คนในท้องถิ่นได้อย่างลงตัว นอกจากนี้ก็ยังมีประเพณีที่ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ได้ยึดถือและ
ปฏิบัติเหมือนกับชาวพุทธทั่วไปในประเทศไทย และเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรง ได้แก่
ประเพณีการบวช ประเพณีวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และ
วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น ประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝน และถวายเทียนพรรษา ประเพณีทอดกฐิน
ประเพณีทอดผ้าป่า และยังมีประเพณีที่นำเอาพระพุทธศาสนาไปเกี่ยวข้องได้อย่างลงตัว คือ
ประเพณีทำบุญครบรอบวันเกิด ประเพณีทำบุญงานแต่งงาน ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่
ประเพณีทำบุญวันสงกรานต์ ประเพณีเกี่ยวกับการเจ็บป่วย – ตาย และประเพณีการทำบุญ
เจริญพุทธมนต์เลี้ยงพระตามโอกาสอันสมควร ประเพณีเหล่านี้ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ได้สืบทอด
สานวัฒนธรรมอันดีงามมาโดยลำดับ ถึงแม้ว่าในอำเภอโคกโพธิ์จะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นก็
ตามชาวพุทธก็ยังคงยึดถือปฏิบัติกันสืบมาโดยตลอดตามกลางวัฒนธรรมที่แตกต่าง ชาวพุทธที่
นั่นถือว่าประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และเป็นวิถีชาวพุทธที่จะต้อง ปฏิบัติ
รักษาไว้ เพื่อความสงบสุขของครอบครัว และความผาสุกของส่วนรวม

4.2 วิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

วิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีต ก็คือวัฒนธรรมของ
ชาวพุทธโดยทั่วไป อาจจะมีแตกต่างกันตามประเพณี และค่านิยมตามท้องถิ่นนั้น ๆ แต่มี
จุดมุ่งหมายอันเดียวกันคือ เพื่อความสงบสุขของชีวิตโดยนำคำสอนทางพระพุทธศาสนา
ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าจนถึงเข้านอน และตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย มี
ความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตลอด การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาต้อง
อาศัยการศึกษาให้เข้าใจ แล้วนำสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กิจวัตร
ประจำวันของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ซึ่งเป็นหน้าที่ของชาวพุทธตามหลักคำสอนในทาง
พระพุทธศาสนาที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติศาสนกิจนี้ ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ก็เหมือนกันกับ
ชาวพุทธทั่วไปที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นก็
ตาม อาจจะมีผลกระทบต่อการปฏิบัติกิจวัตรของชาวพุทธในด้านต่างๆ ที่ได้กล่าวต่อไป

4.2.1 กิจวัตรด้านศาสนพิธี

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการปฏิบัติด้านศาสนพิธีของชาวพุทธ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และศาสนพิธียังมีความสัมพันธ์กันระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านหรือฆราวาส กับวิถีชีวิตของนักบวชหรือบรรพชิตอีกด้วย กล่าวคือ วิถีชีวิตทั้งฆราวาส และบรรพชิตมีศาสนพิธีในการปฏิบัติที่มีความเกี่ยวเนื่องกันมาโดยตลอด เช่น พระสงฆ์อาศัยข้าวบิณฑบาตจากฆราวาสในการเลี้ยงชีพ และฆราวาสก็อาศัยพระสงฆ์ในการทำบุญให้ทาน และสมาทานศีล และศึกษาธรรม เป็นต้น

ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ได้ปฏิบัติศาสนกิจด้านศาสนพิธี ได้แก่ การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ หรือการดำเนินกิจกรรมในทางศาสนา เช่น การไปวัด ฟังธรรมเทศนา การมาปนกิจศพ หรือกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาแต่ในอดีต ปัจจุบันชาวพุทธในพื้นที่นั้นก็ยังยึดถือปฏิบัติอยู่ตามปกติ แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้น ทำให้เกิดความหวาดกลัวในภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิต กิจวัตรด้านศาสนพิธีเกือบทุกด้านจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไป เพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด นายสันติ โกศลกาญจน์¹ กำนันตำบลช้างให้ตก ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ในตำบลช้างให้ตกนี้มีวัดอยู่ 2 วัด คือวัดบันลือคชาวาส ในบ้านช้างให้ตก และวัดปุหรน ในบ้านปุหรน ชาวบ้านอยู่ใกล้วัดไหนก็จะไปทำกิจทางศาสนาที่วัดนั้นๆ ส่วนงานกฐิน งานผ้าป่า และงานบวช ปัจจุบันไม่สามารถที่จะจัดงานให้ใหญ่โตเหมือนในอดีตได้ ไม่มีมหรสพสมโภชเหมือนแต่ก่อน แต่งานบุญเหล่านี้ก็ยังมีอยู่ เมื่อมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้น ชาวพุทธในหมู่บ้านนี้และหมู่บ้านใกล้เคียงจะเปลี่ยนไปทำบุญตักบาตรที่วัดกัน ส่วนพระก็จะออกรับบิณฑบาตแต่เฉพาะในวัดเท่านั้น เพื่อความไม่ประมาทและความปลอดภัยของทั้งพระสงฆ์และชาวบ้าน และต้องทำเช่นนี้ 4-5 ปีมาแล้ว โดยชาวบ้านจะถวายภัตตาหารเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ถวายสำหรับเป็นภัตตาหารเช้า และอีกส่วนหนึ่งถวายไว้สำหรับตอนเพล เว้นแต่เป็นกรณีพิเศษที่มีเจ้าภาพเจาะจงทำบุญถวายเพลในวันนั้น ส่วนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาก็ยังคงไปทำบุญกันปกติเปลี่ยนแปลงไปก็แต่เฉพาะเรื่องของเวลา เช่นการเวียนเทียนก็เปลี่ยนจาก กลางคืนมาทำกิจกรรมให้เสร็จภายในเวลากลางวัน โดยเริ่มตั้งแต่ 18.00 น. และจากที่เคยมี

¹ สัมภาษณ์ สันติ โกศลกาญจน์, กำนัน ตำบลช้างให้ตก, ที่บ้านเลขที่ 1/3 หมู่ที่ 3 บ้านช้างให้ตก ตำบลช้างให้ตก อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 18 มี.ค. 2552.

เด็กเล็ก คนหนุ่มคนสาว มาเข้าวัดเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบันก็จะเหลือแต่คนเฒ่าคนแก่ ส่วนคนหนุ่มสาว พ่อแม่มักจะส่งให้ไปเรียน นอกพื้นที่ หรือให้ไปทำงานที่อื่น ความขลังในเรื่องของกิจกรรมทางศาสนานี้ก็จึงหมดไป แม้กระทั่งงานฉาปนกิจศพก็ต้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้เสร็จก่อนหนึ่งทุ่ม เป็นต้น” นายย่อง มณีอร่าม¹ กำนันตำบลควนโนรี กล่าวว่า

“ปกติชาวพุทธที่หมู่บ้านควนโนรี มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถึงแม้ว่าจะมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น ชาวพุทธที่ควนโนรีก็ถือว่าโชคดีกว่าชาวพุทธในพื้นที่อื่น เพราะว่ามีวัดข้างให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน โดยเฉพาะวัดถ่มมงคลหลวงปู่ทวดแล้วเป็นที่เคารพสักการะของชาวพุทธในพื้นที่มาก ชาวพุทธทำบุญตักบาตรตามปกติ มีพระออกมารับบิณฑบาตตามปกติ แต่ก็ไม่เข้ามากเหมือนแต่ก่อน และมีทหารคอยรักษาความปลอดภัยในขณะที่พระออกบิณฑบาตทุกวัน”

ส่วนกิจวัตรเกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์ของชาวบ้านนั้นนิยมไปทำกิจกรรมที่วัดในช่วงวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ก็มีชาวบ้านไปร่วมกิจกรรมกันมาก อย่างการเวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ก็เลื่อนเวลาทำในช่วงประมาณ 5 โมงเย็น ปกติจะทำกันประมาณ 1 ทุ่ม ก็เริ่มทำกิจกรรมเร็วขึ้น ในช่วงนี้มีชมรมผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ที่วัดเวลาประมาณบ่าย 2 - 3 โมงเย็นทุกวัน โดยการนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข นอกจากนี้พิธีกรรมอื่นๆ เช่นการฉาปนกิจของชาวบ้านก็ยังดำเนินไปได้ตามปกติ แต่ก็เปลี่ยนเวลามาเป็นช่วงกลางวันบ้าง หรือเริ่มกันประมาณ 4-5 โมงเย็น และให้เสร็จก่อนตอนเย็น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายกับชาวบ้านในเวลาเดินทางกลับนั่นเอง และอดีตผู้ใหญ่ชะเมา นายปรีชา จันทร์² ได้กล่าวว่า

“กิจวัตรด้านศาสนพิธีต่าง ๆ ของชาวพุทธจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์เพื่อให้เกิดความปลอดภัยกับชาวบ้านในพื้นที่ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า แม้จะมีพระออกมารับบิณฑบาตตามปกติ และมีหน่วยรักษาความปลอดภัยคอยคุ้มกันขณะที่พระออกบิณฑบาต ชาวบ้านที่ออกมาทำบุญตัก

¹ สัมภาษณ์ นายย่อง มณีอร่าม, กำนันตำบลควนโนรี, ที่บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 6 บ้านคลองกลาง ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 19 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, นายปรีชา จันทร์, อดีตผู้ใหญ่บ้านชะเมา, ที่วัดหน้าเกตุ ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มีนาคม 2552.

บาตรในแต่ละวันก็มีจำนวนน้อยบ้างมากบ้าง แต่ที่เห็นได้ชัดคือชาวบ้านออกมา ตักบาตรน้อยลง โดยส่วนมากก็จะมีแต่เจ้าประจำที่รอดักบาตรเป็นปกติ อาจเป็น เพราะไม่มั่นใจในความปลอดภัยนั่นเอง ผมคิดว่าชาวบ้านกลัวต่อเหตุการณ์ที่ คาดไม่ถึง จะไปไหนก็มีการวางแผนจะไม่ไปคนเดียว หรืออีกอย่างชาวบ้าน ต้องการกำลังใจ และที่พึ่งทางใจ ก็คือวัดนี้แหละอย่างน้อยก็ยังเห็นหน้าเพื่อน บ้านอยู่ ทำให้เกิดกำลังใจที่จะประกอบอาชีพต่อไปได้ ถ้ามีการเวียนเทียนในวัน สำคัญทางศาสนา ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะถ้าทำตามเวลาเดิมก็ คงไม่มีใครมาแน่นอน เพราะว่าชาวบ้านกลัวกันไม่กล้าออกจากบ้าน เวลา ประมาณ 6 โมงเย็น (18.00 น.) ชาวบ้านก็ไม่ไปไหนแล้วถ้าไม่จำเป็นจริงๆ และ ทางภาครัฐก็ได้ประกาศห้ามออกนอกบ้านในเวลากลางคืน ถ้าไม่กิจจำเป็น เวลา เวียนเทียนในวันสำคัญจึงต้องเลื่อนจากเวลาปกติประมาณ 1 ทุ่ม มาเป็นเวลา ประมาณ 15.00-16.00 นาฬิกา แม้กระทั่งพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ หรือ ฌาปนกิจ ก็ต้องเปลี่ยนเวลาให้เร็วขึ้น คือประมาณ 15.00 น. ก็จะไปรับพระมา สวดอภิธรรม และจะเริ่มพิธีประมาณ 16.00 นาฬิกา เพื่อให้เสร็จพิธีไม่เกิน 18.00 นาฬิกา ระเบียบปฏิบัติเหมือนเดิมทุกอย่างเพียงแต่ต้องเปลี่ยนเวลา เท่านั้น” ในเรื่องกิจวัตรของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ ครูปินแก้ว ชัยสงคราม¹ พูดถึงเรื่องนี้ว่า

“ครอบครัวของ ครูปินแก้ว และญาติที่อยู่ในละแวกนั้นเป็นชาวพุทธ ทั้งหมด ทุกวันจะต้องตื่นขึ้นมาทำกับข้าวตักบาตรที่หน้าบ้านทุกวัน และมีพระ ออกมารับบิณฑบาตที่หน้าบ้าน จะตักบาตรทุกวันก่อนไปทำงานเป็นกิจวัตรซึ่ง ทำมาหลายสิบปีแล้ว เว้นไว้แต่วันพระ ส่วนการไหว้พระสวดมนต์ก็ทำเป็น กิจวัตรเหมือนกันไม่เคยขาด ทั้งตอนเช้าและตอนเย็น ที่บ้านเธออยู่กับแม่สอง คน แม่ก็จะไหว้พระสวดมนต์ของแม่เป็นประจำทุกวันอยู่แล้ว และครูเองเป็น วิทยากรอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดนาเกตู ร่วมกับท่าน อาจารย์ทวีที่เป็นอาจารย์ด้านวิปัสสนาของวัดนาเกตู ก็จะนำผู้มาปฏิบัติธรรม ไหว้พระสวดมนต์ทุกครั้งที่ได้ไปช่วยงานอาจารย์ทวี แต่ก็ไปเฉพาะวันที่ว่าง และ

¹ สัมภาษณ์, น.ส.ปินแก้ว ชัยสงคราม, ครูที่บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 6 บ้านนาเกตู ตำบล นาเกตู อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. 23 มีนาคม 2552.

จะไปวัดบ้างในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาที่ตรงกับวันหยุด เพื่อทำบุญตักบาตร ให้อุปัฏฐก และเวียนเทียนทุกครั้ง”

นางละมุล วรวิวัฒน์¹ กล่าวว่า การประกอบกิจวัตรเกี่ยวกับการให้อุปัฏฐกมนต์นั้นโดยส่วนตัวแล้ว นางละมุลจะให้อุปัฏฐกมนต์เช้า-เย็นทุกวัน และกล่าวเสริมว่า “ไม่ใช่แต่ตอนที่ให้อุปัฏฐกมนต์เช้า-เย็นที่บ้าน และยังมีกลุ่มผู้สูงอายุ ที่อายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป ที่มาร่วมปฏิบัติด้วย ส่วนงานสำคัญทางพุทธศาสนา ที่แต่เดิม มีทั้งผู้ใหญ่ หนุ่มสาวและเด็ก ๆ มาร่วมงาน แต่ในปัจจุบันก็จะเหลือแต่คนแก่เท่านั้น”

ด้านศาสนพิธีในส่วนของพระสงฆ์ ทั้งการออกบิณฑบาตเพื่อโปรดญาติโยม หรือการรับกิจนิมนต์ไปในที่ต่างๆ อันเป็นศาสนกิจของสงฆ์ตามปกติ หลังจากมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นก็ต้องมีการระวังรักษาความปลอดภัย โดยในพื้นที่เสี่ยง ต้องให้ทหารมาอารักขาในขณะที่ยังออกบิณฑบาตในตอนเช้าด้วย เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตัวพระสงฆ์เอง และพุทธบริษัทในอำเภอโคกโพธิ์ด้วย พระครูปลัดปัญญาวิวัฒน์ รองเจ้าอาวาสวัดมะกรูดกล่าวว่า

“ที่วัดมะกรูดนี้พระออกบิณฑบาตตามปกติไม่ต้องมีทหารคอยติดตาม เนื่องจากมีบ้านของชาวพุทธอยู่หนาแน่น เวลาออกบิณฑบาตก็ออกสายหน่อย วัดในพื้นที่อื่นอาจมีหน่วยรักษาความปลอดภัย หรืออาจไม่ออกบิณฑบาตเลยก็มี ส่วนศาสนพิธีของสงฆ์อื่นไม่ว่าจะเป็นการทำวัตรสวดมนต์ การลงปาฏิโมกข์ ตลอดจนการทำสังฆกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การเวียนเทียน แม้ว่าพระสงฆ์ในอำเภอโคกโพธิ์จะยังคงปฏิบัติตามปกติเหมือนเช่นที่เคยปฏิบัติมา แต่บางเรื่องเช่นเรื่องของเวลา ก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปบ้าง” พระอธิการประพันธ์ สาธโร³ กล่าวว่า

“กิจวัตรการทำวัตรสวดมนต์ เช้า, เย็น ก็เป็นไปตามปกติ แต่ไม่ได้ทำทุกวัน เพราะพระรับกิจนิมนต์นอกวัดก็ไม่ได้ทำ ส่วนการร่วมลงสังฆกรรมฟังสวดพระปาฏิโมกข์ จะมีเข้าร่วมอุโบสถสังฆกรรมเฉพาะช่วงเช้าพรรษา แต่จะไปร่วม

¹ สัมภาษณ์, นางละมุล วรวิวัฒน์, ที่บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 6 บ้านนาเกตู ตำบลนาเกตู อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, พระครูปลัดปัญญาวิวัฒน์, รองเจ้าอาวาสวัดมะกรูด, ที่วัดมะกรูด ตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

³ สัมภาษณ์, พระอธิการประพันธ์ สาธโร, เจ้าอาวาสวัดธนาภิมุข, ที่วัดธนาภิมุข ตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552.

ลงฟังพระปาฏิโมกข์กับวัดอื่น เพราะที่นี่ไม่มีใครสวดปาฏิโมกข์ได้ ต้องไปร่วมกับ วัดใกล้เคียงที่มีพระสวดได้ แต่ถ้าไม่ใช่ช่วงเช้าพระราชาไม่ได้ลง จะทำวัตรปกติไป วันพระก็มีสอนธรรมเทศนาบ้างในบางครั้ง ส่วนการจัดงานในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา ก็มีการจัดงานตามปกติมีการจัดกิจกรรม ร่วมกันทำบุญฟังธรรม เทศนา แต่มีการปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสม ซึ่งแต่ก่อนจะจัดกิจกรรมในเวลา 1 ทุ่ม ปัจจุบันก็มาจัดกิจกรรมประมาณ 4 โมงเย็น ส่วนจำนวนผู้มาร่วมงานก็อยู่ เหมือนเดิมอาจจะลดไปบ้าง ส่วนประเพณีที่เคยปฏิบัติมาตลอด เช่น ชักพระยัง จัดอยู่เป็นการรักษาวัฒนธรรมที่ดีเอาไว้”

จะเห็นได้ว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ในด้านศาสนพิธีของชาวพุทธทั่วไปใน อำเภอโคกโพธิ์ เกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน เช่น การทำบุญตักบาตร การไหว้พระสวดมนต์ และการ ประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ยังยึดถือปฏิบัติ ดังเช่นในอดีต แต่อาจต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติบ้างอันเนื่องจากความไม่ปลอดภัยใน ชีวิตของชาวพุทธในสถานการณ์ปัจจุบัน ส่วนการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์นั้นก็ยังรักษา รูปแบบตามพระธรรมวินัยตามเดิม เช่น การทำสังฆกรรมอุโบสถ การออกธำมณีบิณฑบาต กิจวัตร เหล่านี้พระสงฆ์ในอำเภอโคกโพธิ์ยังปฏิบัติกับตามปกติโดยส่วนมาก แต่ในบางพื้นที่อาจต้องด เว้นกิจบางอย่าง เช่น การออกธำมณีบิณฑบาต เป็นต้น

การปฏิบัติศาสนกิจด้านศาสนาพิธีของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ ทั้งที่เป็น พระภิกษุสงฆ์ และฆราวาส ก็สามารถปฏิบัติได้ตามปกติถึงแม้จะมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น ก็ตาม ในการปฏิบัติศาสนพิธีของชาวพุทธตามพุทธานุญาต และตามประเพณีนิยมนั้น ประเด็น สำคัญอยู่การปฏิบัติเพื่อยังศรัทธาในเกิดขึ้นแล้วพัฒนาตนเองเข้าสู่การศึกษาและปฏิบัติธรรมอัน เป็นแก่นแท้ต่อไป ซึ่งการปฏิบัติศาสนพิธีสงเคราะห์เข้าในบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ คือ บุญ กิริยาวัตถุ อันประกอบด้วย ทาน การบริจาคของ ของตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ศีล การรักษา กาย และ วาจาให้สงบเรียบร้อยไม่ล่วงบัญญัติที่ห้ามไว้ ภาวนา การอบรมจิตใจให้ผ่องใสในทาง กุศล นอกการปฏิบัติศาสนพิธีของชาวพุทธจะได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น แล้ว เหตุการณ์ดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อกิจวัตรด้านศาสนบุคคลของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์

4.2.2 กิจวัตรด้านศาสนบุคคล

พุทธบริษัท 4 หรือศาสนิกชนในพุทธศาสนา คือผู้ที่ยอมรับนับถือและปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ ภิกษุ, สามเณร, ภิกษุณี, แม่ชี อุบาสกและอุบาสิกา เหล่านี้ เป็นศาสนบุคคลทางพระพุทธศาสนา และเป็นคณะบุคคลที่จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาโดย

การศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรม ตามสมควรแก่โอกาส กล่าวคือ บุรุษเพศผู้มีศรัทธาต้องการที่จะบวชในพระพุทธศาสนา เมื่ออายุครบ 20 ปี หรือถ้าไม่ครบก็สามารถบวชเป็นสามเณรก็ได้เช่นกัน ถ้าเป็นสตรีเพศก็สามารถบวชได้เช่นกันในสมัยพุทธกาล มีพุทธานุญาตให้บวชเป็นภิกษุณีได้ แต่ในสมัยปัจจุบันภิกษุณีในมติของพุทธศาสนาเถรวาทนั้นได้หายไปนานแล้ว ถ้าสตรีเพศต้องการที่จะบวชก็สามารถบวชเป็นแม่ชีรักษาศีล 8 ได้ ส่วนอุบาสกและอุบาสิกาที่รักษาศีล 5, 8 ตามโอกาสที่จะอำนวย แต่อย่างไรก็ตาม พุทธบริษัท 4 จะดำรงตนเป็นศาสนิกที่ดีได้ ก็ต่อเมื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดซึ่งเป็นหน้าที่ของชาวพุทธโดยตรงที่ต้องตระหนักถึงโอวาทของพระพุทธเจ้าเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์มีจำนวนน้อย และต้องดำเนินชีวิตในสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีความเสี่ยงที่จะต้องเสียชีวิตและทรัพย์สินอยู่ตลอดเวลา ชาวพุทธเหล่านั้นก็ไม่ทอดทิ้งพระพุทธศาสนายังปฏิบัติศาสนกิจตามที่เคยปฏิบัติมาอย่างเช่นในอดีต ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ในปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลงจากอดีตเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป ความปลอดภัยมีน้อย และนโยบายการคุมกำเนิดที่รณรงค์ในประชาชนมีบุตรน้อยได้มีทั่วประเทศ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ลดน้อยลง หรือการย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อประกอบอาชีพ หรือเพื่อการศึกษา ทำให้ชาวพุทธลดน้อยลงจำนวนลง ถ้าเปรียบเทียบกับชาวไทยมุสลิมนั้นประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากไม่มีการคุมกำเนิดเพราะผิดต่อหลักศาสนา กำนันสันติ โกสลกกาญจน์¹ กล่าวว่า “แต่ละวัดมีพระภิกษุเพียงวัดละไม่กี่รูป แม้ในช่วงเข้าพรรษาจะมีเพิ่มขึ้นบ้าง ซึ่งชาวบ้านได้ขอให้หน่วยงานที่ดูแลในพื้นที่นั้น ๆ หรือคณะสงฆ์จังหวัดปัตตานีช่วยหาพระสงฆ์มาอยู่จำพรรษาให้ครบ 5 รูป เพื่อที่จะรับกฐินตามพุทธประเพณีได้ และแม้จะมีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวันก็ตาม” เช่นเดียวกับที่กำนันย่อง มณีอร่าม² ให้สัมภาษณ์ว่า

“ทุกวันนี้ไม่ค่อยมีคนบวชกันทั้งบวชพระและบวชเณร แต่ก็มียูบ้าง ในช่วงเข้าพรรษาซึ่งไม่มากนัก อาจจะเป็นเพราะว่าไม่มีเวลาด้วย ที่วัดในหมู่บ้านคลองกลางก็เหลือแต่เจ้าอาวาสองค์เดียว แต่ชาวบ้านก็ให้ความสำคัญมากในเรื่องของการบวช ถ้ามีคนในหมู่บ้านจะบวชชาวบ้านก็จะไปร่วมเป็นจำนวนมาก ในช่วงนี้จะไม่มิมหฺรสปสมโภชกันในเวลากลางคืนเหมือนดังที่เคยทำมาในอดีต

¹ สัมภาษณ์ สันติ โกสลกกาญจน์, กำนัน ตำบลช้างให้ตก, ที่บ้านเลขที่ 1/3 หมู่ที่ 3 บ้านช้างให้ตก ตำบลช้างให้ตก อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 18 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์ นายย่อง มณีอร่าม, กำนันตำบลควนโนรี, ที่บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 6 บ้านคลองกลาง ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 19 มี.ค. 2552.

แล้ว ส่วนการบรรพชาสามเณรมีน้อยลงไปทุกปี ๆ” ผู้อำนวยการสำนักพุทธของปัตตานี¹ ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“การบรรพชาอุปสมบทของสถาบันต่างๆ ในวันสำคัญต่างๆ ลดลงไปทุกที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดมุจลินท์ และวัดช้างให้จำนวนสามเณรก็น้อยลง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง พระสงฆ์และชาวบ้านต้องช่วยกันหาทางส่งเสริม จุดที่ทำให้ลดลง คือ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ การเรียนฟรี เมื่อก่อนคนที่มาบวชเรียนในสมัยก่อนต้องยอมรับว่ามีฐานะยากจน แต่ในปัจจุบันก็ให้ลูกเรียนได้และไม่อยาก เพราะมีกองทุนกู้ยืม และเรียนฟรี ทำให้พระภิกษุและสามเณรลดลงทั่วประเทศ ไม่ใช่แต่ในอำเภอโคกโพธิ์ ชาวพุทธไม่กล้าให้ลูกมาอยู่วัดเกรงว่าจะไม่ปลอดภัย นี่ก็เป็นผลกระทบอย่างหนึ่ง ทางคณะสงฆ์ก็พยายามแก้ปัญหา โดยมีแนวคิดที่จะสร้างศาสนทายาทหนึ่งตำบลหนึ่งศาสนา ทายาทหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งศาสนา ทายาทในหมู่บ้านที่มีชาวพุทธ ก็เกิดจากการลดลงของจำนวนของภิกษุสามเณร แต่ก็ต้องยอมรับว่าผลกระทบนั้นขึ้นอยู่กับพื้นที่ บางพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งก็สามารถดูแลได้ บางพื้นที่ที่มีแต่คนสูงอายุไม่มีคนหนุ่มคนสาวในช่วงต่อไปก็น่าเป็นห่วงเหมือนกัน เพราะว่าไม่มีใครสืบทอดพระพุทธศาสนานั่นเอง”

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี พอที่จะมองเห็นว่าที่จำนวนพระสงฆ์ลดน้อยลงนั้น ไม่ใช่มีแต่พระภิกษุสามเณรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ลดน้อยลง โดยเฉพาะในอำเภอโคกโพธิ์ แต่พระภิกษุสามเณรลดลงทั่วประเทศโดยภาพรวม ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวพุทธทั่วประเทศจะต้องคิดกัน และต้องหาทางกันแก้ไข ถ้าไม่รีบก็แก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้วประเทศไทยอาจจะขาดแคลนพุทธบริษัทที่เป็นเหล่าของนักบวชก็ได้ เหมือนกับที่กำลังเกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นางละมุล วรวิวัฒน์² ได้กล่าวว่า

“แต่เดิมวัดนาเกตุมีพระสงฆ์และสามเณรอยู่กันมาก และมีการบวชพระกัน ในแต่ละเดือนไม่ขาด และจะมีการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนจำนวนเป็น 100 รูป โยมได้ไปช่วยงานเป็นแม่ครัวทำอาหารที่วัดอยู่หลายครั้ง ในช่วงที่เกิด

¹ สัมภาษณ์, นายธวัช แทนทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี, ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ,23 มี.ค. 2552..

² สัมภาษณ์, นางละมุล วรวิวัฒน์,ที่บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 6 บ้านนาเกตุ ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

เหตุการณ์การบวชพระก็มีแต่ก็ไม่มากเหมือนแต่ก่อน ส่วนโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนไม่มีแล้วเริ่มตั้งปี 47 เป็นต้นมาหายไปเลย เพราะว่าไม่มีใครกล้าที่จะบวช ในพรรษาที่ผ่านมามีพระจำพรรษาอยู่ 7 รูป ตอนนี่คงเหลืออยู่ 6 รูป ส่วนการเปลี่ยนแปลงของจำนวนชาวพุทธในหมู่บ้านนาเกตุนั้น แม้กระทั่งจำนวนพระสงฆ์เองหรือจำนวนชาวบ้านเอง มีความแตกต่างอยู่บ้างถ้าเปรียบเทียบกับสี่ห้าปีที่ผ่านมา ชาวพุทธที่นี้อยู่กันหนาแน่น และถูกแวดล้อมด้วยหมู่บ้านที่เป็นชาวมุสลิม จึงทำให้ปัจจุบันนี้ ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ชาวบ้านนิยมส่งลูกหลานไปเรียนที่ต่างจังหวัดและไปทำงานที่กรุงเทพฯกันเป็นส่วนมาก แทนการบวชเป็นสามเณรภาคฤดูร้อน เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายขึ้นนั่นเอง”

พระครูนวกวการโสภณ¹ เจ้าคณะอำเภอโคกโพธิ์ ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการลดลงของจำนวนพระภิกษุและสามเณรว่า

“การที่พระภิกษุและสามเณรในอำเภอโคกโพธิ์ลดจำนวนน้อยลง ประกอบกับมีการก่อให้เกิดความวุ่นวายต่าง ๆ จากผู้ไม่หวังดีได้พยายามสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ตัวอย่างเช่นกรณีที่มีวัยรุ่นเอาของขว้างปาเข้ามาในวัด หรือวางระเบิดที่วัดศรีมหาโพธิ์ และที่วัดข้างให้ โดยไม่รู้ว่าเป็นกลุ่มไหนจึงทำให้ป้องกันไม่ได้ หรือกรณีมีการทำร้ายพระ ฆ่าพระขณะที่ออกไปบิณฑบาต หรือขณะเดินทางไปกิจนิมนต์ ในจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา ตามที่เป็นข่าว และในบางพื้นที่ไม่มีทหารคอยดูแลรักษาความปลอดภัย เพราะจำนวนทหารมีน้อยไม่ทั่วถึง ก็ทำให้ในพื้นที่นั้นวัดขาดแคลนพระสงฆ์ เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตราย จึงเกิดกรณีวัดร้างขึ้นในหลายพื้นที่ที่เสี่ยงภัย ถึงแม้จะไม่ใช่ในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ก็ตาม แต่ก็ไม่อาจคาดเดาได้ว่า จะมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์หรือไม่” และท่านพระครูปลัดปัญญาวิวัฒน์² ได้กล่าวเสริมว่า

“พระที่บวชมาทุกวันนี้โดยส่วนมากก็บวชตามประเพณี หรือบวชตอนแก่ทำอะไรไม่ได้แล้ว ไม่สนใจที่จะศึกษาเล่าเรียน ไม่คิดที่จะเป็นที่พึ่งของชาวบ้านจริงๆ ส่วนมากติดในลาภสักการะกันหมด บวชที่จะศึกษาเล่าเรียนพระธรรมคำสั่ง

¹ สัมภาษณ์, พระครูนวกวการโสภณ, เจ้าคณะอำเภอโคกโพธิ์, เจ้าอาวาสวัดมะกูด, ที่วัดมะกูด ตำบลมะกูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, พระครูปลัดปัญญาวิวัฒน์, รองเจ้าอาวาสวัดมะกูด, ที่วัดมะกูด ตำบลมะกูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

สอนของพระพุทธเจ้านั้นมีน้อย และหายากมากด้วยในปัจจุบันนี้ ในสมัยก่อนที่
วัดมะกรูดนี้มีพระมหาเปรียญอยู่หลายรูป แต่ในปัจจุบันที่วันไม่มีพระมหา
เปรียญมีแต่พระนวกะ เท่านั้น”

ศาสนบุคคลในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ ส่วนที่เป็นพระภิกษุสามเณร ก็มีการบรรพชา
อุปสมบทกันตามประเพณีแต่ก็ไม่มาก และบวชไม่นาน เมื่อเปรียบเทียบในอดีตก่อนเกิด
เหตุการณ์ความไม่สงบ การบรรพชาอุปสมบทของภิกษุสามเณรลดลงเป็นจำนวนมาก อัน
เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบ รวมทั้งจำนวนชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์มีจำนวนน้อยด้วย จึงมี
พระในโครงการพระสงฆ์นำชัยคุ้มภัยได้ มาอยู่จำพรรษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ
ในอำเภอโคกโพธิ์ก็มีบางวัดที่พระขาดแคลนไม่ครบ 5 รูป ก็จะรับเข้าจำพรรษา เพื่อให้สามารถรับ
กฐินได้ ส่วนวัดไหนที่มีพระอยู่จำพรรษาเพียงพอก็ไม่รับก็ได้ เพื่อไม่ให้วัดกลายเป็นวัดร้าง และให้
ชาวพุทธประศาสนกิจตามประเพณีจึงจำเป็นต้องมีพระอยู่จำพรรษาทุกวัดในอำเภอโคกโพธิ์

ส่วนเหล่าพุทธบริษัทที่เป็นฆราวาสได้ให้การสนับสนุนแก่พระภิกษุสามเณรเป็น
อย่างดี ค่อยช่วยเหลืออยู่ในทุกด้านที่ทางวัดมีความต้องการและแจ้งความประสงค์ทำให้วัดในเขต
พื้นที่อำเภอโคกโพธิ์โดยส่วนมากมีศาสนวัตถุเพียงพอแก่การใช้สอย ดังที่จะได้กล่าวในศาสนสิก
ด้านศาสนวัตถุของชาวพุทธต่อไป

4.2.3 กิจวัตรด้านศาสนวัตถุ

ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์นับว่า เป็นผู้ที่มีศรัทธาและมั่นคงในพุทธศาสนา
การสนับสนุนการก่อสร้างศาสนวัตถุ และศาสนสถานหรือวัดซึ่งถือว่าเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ใน
พระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถาวรวัตถุ ได้แก่ โบสถ์วิหาร ศาลา ตลอดจนเจดีย์
ต่างๆ หรือการสร้างศาสนวัตถุ เช่นพระพุทธรูป หรือรูปเคารพของพระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติ
ชอบ นับเป็นบุญหรือ ความดีอย่างหนึ่ง ในพระพุทธศาสนา และแม้แต่ในอำเภอโคกโพธิ์จะเป็น
พื้นที่ที่ประชาชนสองศาสนาต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และ
วัฒนธรรมประเพณี ก็ยังปรากฏมีวัดสำคัญๆ ที่เก่าแก่ที่มีอายุนับเป็นร้อยปีของชาวพุทธเช่น “วัด
ราษฎร์บูรณะ หรือราษฎร์บูรณาราม (วัดข้างให้) ซึ่งประดิษฐานรูปปั้นหลวงปู่ทวด ที่เป็นที่เคารพ
นับถือของทั้งชาวไทยพุทธทั้งในและต่างประเทศ และยังมีวัดเก่าแก่ที่สวยงามมากชื่อวัดทรายขาว
อีกวัดหนึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลทรายขาวด้วย”¹ สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความมีศรัทธาอย่าง

¹ กมลลาศน์ บุญเพชรทอง. บทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดราษฎร์บูรณะ(วัดข้าง
ให้),(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกไทยคดีศึกษา , มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542)

แรงกล้าของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์มาแต่ในอดีตกาลได้เป็นอย่างดี การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ ผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ ของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ เช่นการทอดกฐิน หรือผ้าป่า เป็นสิ่งที่ได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาโดยตลอด ที่นับว่าเรื่องจำเป็น หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นหน้าที่ของชาวโคกโพธิ์ที่จะต้องช่วยเหลือเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจของสงฆ์ และเพื่อทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันของชาวพุทธเอง ในส่วนของสงฆ์ที่ต้องดูแลปฏิสังขรณ์วัด และเสนาสนะ ที่ต้องได้รับความสงเคราะห์จากญาติโยม ผ่านทางพิธีกรรมทางศาสนาเช่นกฐินหรือผ้าป่า ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น งานกฐินตามวัดต่างๆ ในอำเภอโคกโพธิ์นับได้ว่า เป็นงานสำคัญและยิ่งใหญ่ของชาวพุทธในพื้นที่เป็นอย่างมาก นายธวัชณ์ แทนทอง ผู้อำนวยการสำนักงานพุทธจังหวัดปัตตานี¹ กล่าววว่า

“การทำนุบำรุงพระพุทธรูปศาสนาในช่วงที่มีเหตุการณ์กฐินว่า แต่เดิมชาวพุทธก็จะบอกบุญแก่ชาวพุทธที่อยู่จังหวัดใกล้เคียงได้แก่ จังหวัดสงขลา จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส และชาวพุทธที่อยู่ในประเทศมาเลเซีย ก็จะจัดเป็นคณะทั่วไปทำบุญวัดต่าง ๆ ถือเป็นงานเที่ยวไปด้วย แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นสิ่งเหล่านี้ก็หายไป โดยเฉพาะชาวพุทธในมาเลเซียจะไม่มาเลย ก็ส่งผลกระทบต่อการจัดหาปัจจัยมาทำนุบำรุงอาคาร กุฏิ ศาลาเป็นอย่างมาก และเป็นผลกระทบต่อวัดซึ่งไม่ใช่วิถีปกติที่เคยเป็นมา”

อาจารย์ทวี บุญศรี² วิปัสสนาจารย์ประจำศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหน้าเกตุ กล่าววว่า

“ถึงแม้ วัดในเขตอำเภอโคกโพธิ์จะไม่ได้ถูกทำลายอย่างวัดที่จังหวัดนราธิวาส และก่อนเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ชาวพุทธในหมู่บ้านใกล้เคียงมาทอดกฐินที่วัดหน้าเกตุเป็นประจำทุกปี บางทีก็มีผ้าป่าจากกรุงเทพหรือที่อื่น ๆ เช่น จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา มาทอดถวาย แต่หลังจากสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้ในปัจจุบันนี้ ไม่มีใครกล้ามาช่วย แต่ที่วัดหน้าเกตุก็มีกฐินสามัคคี และผ้าป่าจากชาวบ้านที่มาปฏิบัติธรรม ทางวัดได้นำ

¹ สัมภาษณ์, นายธวัชณ์ แทนทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี, ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ,23 มี.ค. 2552..

² สัมภาษณ์, นายทวี บุญศรี, วิปัสสนาจารย์, ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหน้าเกตุ ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 23 มีนาคม 2525

ปัจจัยส่วนนี้มาทำนุบำรุงศาสนวัตถุภายในวัด ได้แก่สร้างกุฏิสงฆ์เพิ่มขึ้นหลายหลัง เพื่อให้เป็นที่พักของผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ซ่อมแซมเมรุ และสร้างโรงครัวอีกที่ ซึ่งเป็นการสร้างศาสนวัตถุให้แก่วัด เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของชาวพุทธ ตลอดจนเป็นสาธารณสถานให้แก่บุคคลทั่วไปด้วย ท่านพระครูนวกวโรภณ¹ เจ้าคณะอำเภอโคกโพธิ์ อ่าวาสวัดมะกรูดได้ให้ข้อคิดว่า

“ถึงแม้ว่าการวางระเบิดในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ถึง 30 กว่าครั้งที่วัดหน้าเกตุมไม่เคยเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว วัดที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ คือ วัดช้างให้ วัดศรีมหาโพธิ์ หรือบริเวณรอบ ๆ วัด แม้จะไม่มีใครเสียชีวิต แต่ก็ทำให้เป็นภาระที่ต้องบูรณะซ่อมแซมวัด เป็นที่สังเกตว่า วัด โรงเรียน และส่วนราชการถูกเผาทำลายเป็นจำนวนมาก แต่โรงเรียนปอเนาะหรือมัธยมกลับไม่ปรากฏถูกเผาทำลาย จึงกลายเป็นสาเหตุให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อกัน ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เป็นต้น”

การปลูกสร้างศาสนวัตถุเป็นกิจวัตรอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธจะต้องดูแลเอาใจใส่ และถือว่าเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ถ้าหากสิ่งปลูกสร้างทางศาสนาถูกทำลายไม่ว่าจะเป็นวิธีไหนก็ตาม จะเป็นบุคคลใดก็ตาม ก็ถือว่าเป็นการทำลายน้ำใจของชาวพุทธไปด้วยช่วยเช่นกัน เพราะว่าวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธทุกคน และเป็นที่บำเพ็ญความดีของเหล่าพุทธบริษัท และการก่อสร้างศาสนวัตถุได้แก่ อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ที่อยู่ภายในวัดนั้น ๆ และเป็นที่ปฏิบัติกิจทางศาสนาของชาวพุทธ ซึ่งพระสงฆ์และฆราวาสจะต้องช่วยเหลือกันทั้งสองฝ่าย ในส่วนของพระสงฆ์ถือว่าเป็นภารกิจอีกอย่างหนึ่งในด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ที่จะต้องปฏิบัติและละเลยเสียไม่ได้ เช่น การก่อสร้างอาคารเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกธรรม(วัดช้างให้ และวัดมะกรูด) หรือแม้กระทั่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อเป็นศาสนสถานในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและบุคคลทั่วไป

4.2.4 กิจวัตรด้านศาสนธรรม

การปฏิบัติศาสนกิจด้านศาสนธรรมเป็นกิจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวไทยพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ คือการศึกษา และปฏิบัติธรรมตามพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วนำธรรมเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันและเผยแผ่ต่อไป การที่ชาวพุทธมีโอกาสได้ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม หรือมีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นเรื่องที่ดี

¹ สัมภาษณ์, พระครูนวกวโรภณ, เจ้าคณะอำเภอโคกโพธิ์, เจ้าอวาสวัดมะกรูด, ที่วัดมะกรูด ตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

แก่ตัวชาวพุทธ และพระพุทธรูปศาสนา ในปัจจุบันชาวพุทธสามารถศึกษาธรรมได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาเกี่ยวพระพุทธรูปศาสนาโดยตรง เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น มีศูนย์ปฏิบัติธรรม และวิธีการเผยแผ่ที่ทันสมัย เป็นรูปแบบหรือวิธีการที่จะให้ชาวพุทธที่มีความสนใจต้องการที่จะการศึกษาธรรม และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ในอำเภอโคกโพธิ์ก็มีศูนย์ปฏิบัติธรรม 2 แห่งด้วยกัน คือศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดมะกรูด และศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหน้าเกตุ เป็นสถานที่ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์และในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งชาวพุทธทุกเพศทุกวัยสามารถศึกษาและปฏิบัติธรรมได้ และมีสถานีวิทยุเผยแผ่ธรรมที่วัดหัวควนธรรมนิคมชาวพุทธก็สามารถศึกษาธรรมโดยการฟังธรรมก็ได้ การศึกษาศาสนาธรรมในสถานการณ์ปัจจุบัน ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ได้ไปสวดมนต์ไหว้พระ เข้าวัดฟังธรรมในวันธรรมสวนะ หรือปฏิบัติธรรม อย่างที่เคยปฏิบัติมาในอดีต อาจารย์วีบุญศรี¹ กล่าวว่า

“เป็นเรื่องที่สำคัญต่อชาวพุทธเป็นอย่างมาก ถ้าหากว่าชาวพุทธไม่สนใจที่จะศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรม อายุของพระพุทธรูปศาสนาก็จะสั้นลง และได้กล่าวเสริมอีกว่า ผมอาศัยการบวชเรียนมา และได้ศึกษาจากตำราและท่านผู้รู้เพิ่มเติม ก็พอที่จะนำพาชาวพุทธที่สนใจปฏิบัติได้บ้าง และสอนกรรมฐานมาหลายปีก่อนเกิดเหตุการณ์ด้วยซ้ำจนถึงปัจจุบัน ในช่วงสองปีแรกที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ชาวบ้านมาปฏิบัติธรรมน้อยมาก บางโครงการมา 10-15 คนก็มี ซึ่งแต่เดิมาก่อนเกิดเหตุการณ์มีมากกว่า 30 คน สิ่งที่เป็นผลดีสำหรับเรื่องนี้ ก็คือเมื่อมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ชาวบ้านเริ่มมีความหวาดกลัวจากภัยอันตรายเหล่านั้น และเห็นถึงความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง ต้องการที่พึ่งและกำลังใจ จึงหันเข้ามาหาศาสนา มาฟังเทศน์และมาปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจกับตนเองมากขึ้นทำให้ปัจจุบันนี้มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นจนถึงปัจจุบันนี้มีผู้ร่วมปฏิบัติ 50-70 คน ทั้งที่เป็นคนในพื้นที่และต่างจังหวัด เช่น จังหวัดสงขลา จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ซึ่งผมเคยสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมปฏิบัติที่มาจาก อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นสุภาพสตรี กล่าวว่า เขากลัวมากต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ต่อให้เราใช้อาวุธในมือก็ไม่อาจป้องกันได้ตลอดทั้งตัวเราและครอบครัวของเรา สิ่งที่จะทำให้เราสู้

¹ สัมภาษณ์, นายทวิ บุญศรี, วิทยาสนาจารย์, ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหน้าเกตุ ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 23 มีนาคม 2525

กับความกลัวได้ คือ สติที่ได้จากการพัฒนาตัวเองจากห้องกรรมฐานนี้ ทุกวันนี้ เขาไม่กลัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะว่า เขามีธรรมในใจ ทำให้เขามีความสุขได้ในท่ามกลางสถานการณ์อันเลวร้ายได้ ปัจจุบันชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนภาคได้มีความสนใจในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น สังเกตได้จากมีเจ้าภาพติดต่อให้ไปเป็นวิทยากรในสถานที่ต่างๆ เช่น ส่วนราชการ มหาวิทยาลัย โรงเรียน โรงแรม วัด และในเขตพื้นที่สีแดงเสมอๆ ”

จากการกล่าวของอาจารย์ทิว บุญศรี เป็นที่น่าสังเกตว่า ก่อนเกิดสถานการณ์ความไม่สงบชาวพุทธพุทธมามีความสนใจในการศึกษาธรรมน้อย แต่ในปัจจุบันชาวพุทธในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคได้ โดยเฉพาะชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์กลับในความสนใจในการศึกษาธรรมและปฏิบัติเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก อาจเป็นชาวพุทธที่ต้องการที่พึ่งทางใจ และต้องการศึกษาธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นางชื่นจิตร์ เอกนก¹ ผู้ใหญ่บ้านยางแดง กล่าวว่า

“ชาวบ้านยางแดง ก็มีการศึกษาธรรมโดยการฟังพระธรรมเทศนา ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในวันต่าง ๆบ้าง หรืออาจจะบวชชีพราหมณ์เฉลิมพระเกียรติ กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ร่วมกับวัด ปีที่ผ่านมาได้นำเด็กนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตรที่วัด ก็เป็นการส่งเสริมในการศึกษาด้านศาสนาธรรมอีกอย่างหนึ่ง แต่ปัจจุบันนี้ ชาวบ้านไม่กล้าที่จะไปฟังเทศน์ หรือปฏิบัติธรรมจำศีลที่วัดเหมือนแต่ก่อน ถ้าไปในช่วงกลางวันนั้นก็พอมีอยู่บ้าง ถ้าเป็นกลางคืนนั้นไม่มี และอีกอย่างชาวบ้านต้องไปเป็นกลุ่มไม่กล้าที่จะไปคนเดียว ส่วนเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ ถ้าชาวพุทธไม่มีธรรม ไม่มีพระในใจก็คงไม่กล้าที่ออกไปทำกิจธุระนอกบ้าน และที่สำคัญไปกว่านั้น ธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยในชาวบ้านมีกำลังใจ มีความมั่นคง มีความขยัน มีความซื่อสัตย์ และมีสติมากขึ้นกว่าเดิม”

ส่วนการปฏิบัติศาสนธรรมของพระสงฆ์ในเขตอำเภอโคกโพธิ์ ไม่ค่อยจะมีปัญหามากนัก เพราะโดยปกติแล้ว การศึกษาพระธรรมคำสอน และการปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมในพุทธศาสนาก็เป็นเรื่องที่พระสงฆ์กระทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว ในส่วนที่เป็นการส่งเสริมพระสงฆ์ให้มี

¹ สัมภาษณ์, นางชื่นจิตร์ เอกนก, ผู้ใหญ่บ้านยางแดง, ที่บ้านเลขที่ 48/2 หมู่ที่ 1 บ้านยางแดง ตำบลมะกูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 20 มี.ค. 2525.

การเรียนรู้เพิ่มเติมมากขึ้น แต่พระภิกษุสามเณรที่จะทำการศึกษาหรือเรียนปริยัติแผนกบาลีและแผนกธรรม มีจำนวนลดลงมาก พระครูนวกวการโสภณ¹ กล่าวว่า

“พูดถึงภารกิจด้านการศึกษาคณะสงฆ์ว่า ในเขตอำเภอโคกโพธิ์ มีสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกนักธรรม และแผนกบาลี ที่วัดมะกูดเป็นสำนักเรียนปริยัติธรรม (แผนกธรรม) ก็มีการเรียนการสอนนักธรรมตรี,โท,เอก ในช่วงเข้าพรรษา ส่วนพระภิกษุและสามเณรที่มีความสนใจศึกษาภาษาบาลีก็จะส่งไปเรียนที่วัดข้างให้ ซึ่งเป็นสำนักเรียนปริยัติธรรม (แผนกธรรม และแผนกบาลี) เพียงแห่งเดียวในอำเภอโคกโพธิ์ ถ้าต้องการเรียนปริยัติธรรม(แผนกสามัญ)หรือวิทยาลัยสงฆ์ก็จะส่งไปเรียนที่วัดมฤจลินทวาปี อำเภอหนองจิก ถ้าถามว่าส่งผลกระทบไหมมีผลกระทบเหมือนกัน เพราะว่าในสถานการณ์ปัจจุบันคนบวชน้อยก็ไม่มีผู้เรียน โดยเฉพาะสามเณรมีน้อย บ้างวัดไม่มีสามเณรเลย ที่วัดมะกูดก็เคยมีพระมหาเปรียญที่ส่งไปเรียนบาลีที่วัดข้างให้ แต่ตอนนี้ไม่มี และมีที่กำลังเรียนในระดับปริญญาตรี 1 รูป และปริญญาโท 1 รูป”

ในด้านการเผยแผ่ธรรม และการศึกษาสงเคราะห์ตลอดถึงสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ต้องมีหน้าที่ให้การสงเคราะห์ต่อชาวบ้าน พระปริยัติกิจโสภณ² เจ้าอาวาสวัดข้างให้เล่าว่า ที่วัดก็เปิดเป็นสำนักเรียนปริยัติธรรม(แผนกนักธรรม-บาลี) เปิดเป็นศูนย์เผยแผ่มีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาประจำวันอาทิตย์ด้วย ซึ่งปีที่ผ่านมาจำนวนนักเรียนทั้งหมด 370 กว่าคน และบริจาคพื้นที่สร้างเป็นศูนย์ฝึกอาชีพวัดข้างให้สอดคล้องกับที่ พระครูปลัดปัญญาวิวัฒน์³ กล่าวเพิ่มเติมว่า

“ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่วัดก็เปิดสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียนที่มีความสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทุกวันอาทิตย์ ปีที่ผ่านมา มีนักเรียนมาเรียนธรรมศึกษา ประมาณ 400 คน ส่วนภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ ที่วัดมะกูดได้เอื้อประโยชน์แก่ชาวบ้านและชุมชนมาโดยตลอดตามกำลังความสามารถของ

¹ สัมภาษณ์, พระครูนวกวการโสภณ, เจ้าคณะอำเภอโคกโพธิ์,เจ้าอาวาสวัดมะกูด,ที่วัดมะกูด ตำบลมะกูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, พระสุนทรปริยัติวิธาน, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี, เจ้าอาวาส, ที่วัดราษฎร์บูรณะ ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552..

³ สัมภาษณ์, พระครูปลัดปัญญาวิวัฒน์, รองเจ้าอาวาสเจ้าวัดมะกูด, ที่วัดมะกูด ตำบลมะกูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

วัดที่จะพึงทำได้ ผมก็พยายามคิดหาวิธีการที่ใช้พื้นที่วัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เช่น เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดปัตตานีแห่งแรก ให้การอบรมค่ายพุทธบุตร สอนนักเรียน สอนธรรมศึกษา และหน่วยงานทางราชการสามารถมาฝึกอบรม หรือประชุมสัมมนา และเป็นวัดวิถีพุทธ คือจัดให้พ่อแม่ลูกได้มาวัดไว้ พระสวดมนต์ ฟังเทศน์ด้วยกัน หรือจัดทำกิจกรรมอื่น ๆ ด้วยกัน วัดพยายามจัดให้มีกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยคุณธรรม พ่อแม่ลูกจะมาวัดทุกวันอาทิตย์ ประมาณ 60 คน และมีโครงการวัดวิถีพุทธ 80 วัดทั่วประเทศ ชาวพุทธก็ให้ความร่วมมือ มีการบวชเนกขัมมจาริณี แล้วโครงการวัดวิถีพุทธมีจุดประสงค์คือ เพื่อต้องการให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้าวัดในวันอาทิตย์ โดยเฉพาะข้าราชการที่มีวันหยุดไม่ตรงกับวันพระ ก็ให้มาวัดในวันอาทิตย์แทน ก็มีการไหว้พระสวดมนต์ สมาทานศีล ฟังเทศน์ ถ้าตรงกับวันสำคัญทางศาสนา หรือวันพ่อ วันแม่ ก็จัดให้มีการบวช เนกขัมมจาริณี ทางวัดได้ทำมาปีกว่าแล้ว โดยมีครูอาสาที่มีความรู้เกี่ยวกับศีลธรรมมาให้ความรู้ให้ความอบอุ่น ” เช่นเดียวกับที่วัดศรีมหาโพธิ์ พระครูโสภิตโพธิคุณ¹ กล่าวว่า “ทางวัดได้เปิดสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ธรรมะศึกษา และอบรมคุณธรรมจริยธรรม เป็นการศึกษาสังเคราะห์ และชาวบ้านก็จะมาสวดมนต์ในช่วงเย็นตลอดพรรษา 3 เดือน แต่ในส่วนที่มีปัญหาที่มีอยู่เช่นกัน ดังที่ พระอธิการประพันธ์ สาธโร² กล่าวว่า

“การเรียนนักเรียนมีพระที่วัดไปเรียนนักเรียนที่วัดเจ้าคณะอำเภอ และช่วงนี้ไม่ได้ออกอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน เพราะในพื้นที่ใกล้ ๆ นี้มีแค่โรงเรียนเดียว นักเรียนส่วนมากก็จะเป็นอิสลาม มีชาวพุทธแค่ 10 เปอร์เซ็นต์ และไม่ได้รับการสนับสนุนจาก ผอ. โรงเรียนเท่าที่ควร ทำให้ไม่อยากจะออกไปสอนข้างนอก ถ้าใครสนใจก็ให้มาศึกษาธรรมที่วัด”

การปฏิบัติศาสนกิจด้านศาสนธรรม กล่าวคือ การศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ ตลอดจนการให้การสนับสนุนในการศึกษาธรรม เช่น ในการเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม (แผนกบาลี-นักธรรม) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น เพื่อ

¹ สัมภาษณ์, พระครูโสภิตโพธิคุณ, เจ้าคณะตำบลโคกโพธิ์, เจ้าอาวาสวัดศรีมหาโพธิ์, ที่วัดศรีมหาโพธิ์ ตำบลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 22 มี.ค. 2552.

² สัมภาษณ์, พระอธิการประพันธ์ สาธโร, เจ้าอาวาสวัดธนาภิมุข, ที่วัดธนาภิมุข ตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี, 21 มี.ค. 2552.

อำนวยความสะดวกให้แก่ชาวพุทธในการเข้าถึงธรรมทั้งที่เป็นพระภิกษุสามเณร และฆราวาส ที่มีความสนใจในการศึกษาเล่าเรียนธรรมและปฏิบัติธรรม จะเห็นได้ว่าแหล่งการศึกษาธรรมในอำเภอโคกโพธิ์ ก็มีเพียงพอที่จะให้ชาวพุทธได้ปฏิบัติด้านศาสนธรรมสามารถสงเคราะห์เข้าในหลักการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

1. การศึกษาปริยัติ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย นับเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ และการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือการศึกษาธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่า คำสอนของพระพุทธองค์ จะทำอย่างไรและเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไรเป็นต้น เรียกว่าปริยัติ ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์สามารถศึกษาด้านปริยัติจากวัดข้างในที่ป็นสำนักเรียนบาลี-นักธรรม-ธรรมศึกษา และสำนักเรียนนักธรรม-ธรรมศึกษาวัดมะกูด แก่พระภิกษุสามเณร และนักเรียนนักศึกษาทั่วไป

2. การปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติคือนำมาประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นมาเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตน เรียกว่า ปฏิบัติ ซึ่งในอำเภอโคกโพธิ์มีศูนย์ปฏิบัติธรรมอยู่ 2 แห่ง คือ ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดมะกูด และศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหน้าเกตุเป็นแหล่งปฏิบัติธรรมของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์

3. ปฏิเวธ ได้แก่ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น เมื่อชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ได้ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมก็จะได้รับผล คือความสุขทางกาย และความสุขทางใจ สามารถที่จะมีกำลังใจในการประกอบชีพในชีวิตประจำวันได้เป็นเบื้องต้น และสามารถพัฒนาให้ถึงเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาได้

การศึกษาธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นต่อวิถีชีวิตชาวพุทธทั่วไปไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใดก็ตาม ถ้าเป็นชาวพุทธที่ดีแล้วจะต้องสนใจที่จะศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ที่ต้องดำเนินชีวิตในท่ามกลางความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำไปปฏิบัติได้ พอที่จะยกมาประกอบได้ดังนี้

ธรรมมีอุปการะมาก 2 ได้แก่ ธรรมที่เกื้อกูลในกิจหรือในการทำความดีทุกอย่างมี 2 ประการดังนี้ คือ สติ คือ ความระลึกได้ และสัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัวทั่วพร้อม กล่าวคือชาว

พุทธต้องมีความระลึก และรู้ตัวอยู่เสมอ หรือมีสติอยู่ตลอดเวลาว่าขณะนี้ทำอะไร ไปทำงาน หรือไปประกิจธุระต่างๆ ว่าเหตุการณ์อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาดังนั้นไม่ควรที่จะประมาทในชีวิต ควรที่จะทำอย่างไรที่จะทำให้ปลอดภัยในชีวิตจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สติและสัมปชัญญะเป็น ธรรมที่สามารถให้ช่วยให้ผู้ที่นำไปปฏิบัติปลอดภัยได้จากเหตุการณ์ดังกล่าว

ธรรมาวัตรธรรม 4 ได้แก่ ธรรมสำหรับผู้ปกครองเรือนมี 4 ประการดังนี้

สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

ทมะ คือ การรู้จักข่มใจตนเอง

ขันติ คือ การมีความอดทน

จาคะ คือ การรู้จักเสียสละมีน้ำใจต่อกัน

พุทธบริษัทสามารถนำเอาหลักธรรมผู้ปกครองเรือนไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน ได้ กล่าวคือ ชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ จะต้องมีความซื่อสัตย์จริงใจต่อชาวพุทธด้วยกัน และเมื่อ มีเหตุการณ์เกิดขึ้น หรือเมื่อเกิดความไม่พอใจ ไม่ชอบใจ ให้การกระทำของกลุ่มก่อความไม่สงบก็ ต้องรู้จักข่มใจตนเองให้ได้ เพื่อที่จะไม่ให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาทีหลัง ความอดทนมีสิ่งซึ่งชาวพุทธใน พื้นที่ต้องมี และในปัจจุบันนี้ชาวพุทธทุกคนมีความอดทนต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มีท่าทีที่ จะยุติลงง่าย ๆ และต้องมีน้ำใจรู้จักเสียสละมีน้ำใจต่อกัน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยิ่ง ชาวพุทธในพื้นที่มีจำนวนน้อยแล้ว ก็ต้องมีความสามัคคีให้มาก และไม่เห็นแก่ประโยชน์เกินไป

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้นสามารถที่จะนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวพุทธได้จริง และมีหัวข้อธรรมอีกเป็นจำนวนมากที่สามารถ ศึกษาและปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง เพื่อเป็นการปฏิบัติศาสนกิจด้านศาสนธรรมให้สมบูรณ์ เพราะ เป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคนทั้งที่เป็นพระภิกษุสามเณร และอุบาสกและอุบาสิกา จะต้องศึกษา และปฏิบัติให้เข้าใจและเข้าถึงอย่างแท้จริง

สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในอำเภอโคกโพธิ์จังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน หากเราจะมองลึกลงไปถึงต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ และชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ที่ต่าง ก็แสวงหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความอยู่รอดของตน คงต้องการให้มีใครไปถาม ถึงความทุกข์ยากที่เขาเหล่านั้นกำลังเผชิญอยู่ และรับฟังปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริง มากกว่า การได้รับฟังจากสื่อ หรือมุมมองแต่เพียงด้านเดียวจากผู้อื่นที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น และได้รับ ผลกระทบเหมือนเช่นที่เขาเหล่านั้นได้รับ โดยเฉพาะภาพของการสื่อให้เห็นถึงความรุนแรง จาก การวิพากษ์วิจารณ์หลายกระแสที่ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม และทำให้คนนอกรับรู้ได้ใน แง่มุมเช่นนั้น กล่าวคือคนในพื้นที่ได้ความเดือดร้อนกันทั้งหมด แต่จะมากนักน้อยเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับ

กับพื้นที่ประสบภัย โดยเฉพาะชาวพุทธที่อยู่ในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกด้าน กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวพุทธประกอบอาชีพอย่างยากลำบาก และประกอบศาสนกิจไม่สมบรูณ์อย่างที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งตกอยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจก็มีอุปสรรค ครูและนักเรียนไม่กล้าเดินทางไปโรงเรียน ต้องมีตำรวจ และทหารคอยคุ้มครอง พิธีกรรมในวันสำคัญ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา ก็ต้องปรับเปลี่ยนเวลา แม้แต่งงานบวช งานแต่งงาน และงานศพ ต้องปรับเปลี่ยนเวลาเพื่อความปลอดภัยของชีวิต

การทำงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อการตรวจสอบและค้นหาข้อมูลที่เป็นความจริงเชิงข้อเท็จจริงเกี่ยวสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และได้รับข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์โดยตรง ปัญหาสำคัญระหว่างการทำวิจัยภาคสนามประการหนึ่ง คือประเด็นคำถามบางเรื่อง ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ต้องการจะตอบปัญหาในเชิงลึก หรือข้อเท็จจริงบางอย่าง ที่ชาวบ้านในพื้นที่ ต่างก็รู้กันคืออยู่ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นเพราะเหตุใด และใครเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้น แต่การตอบปัญหาในเชิงลึกเหล่านี้ อาจเป็นเหตุให้ผู้สัมภาษณ์ได้รับอันตรายได้ เพราะงานวิจัยถือเป็นเอกสารสาธารณะที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย อีกประการหนึ่งคือความไม่ปลอดภัยในพื้นที่นั้น ทำให้ผู้วิจัยไม่อาจออกไปนอกพื้นที่ได้โดยสะดวก อย่างไรก็ตาม การศึกษาได้การสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ เป็นการเข้าถึงข้อมูลจากคำบอกเล่าของคนในพื้นที่ ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นเพียงการเล่าเรื่องธรรมดาๆ แต่สิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนสภาพวิถีชีวิตของชาวพุทธตามความจริงได้ดีกว่าข่าวสาร คำวิพากษ์วิจารณ์ หรือบทวิเคราะห์ของนักข่าวที่ไม่เคยไปสัมผัสกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเลย ไม่เพียงเพราะว่าผู้ให้สัมภาษณ์ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่เท่านั้น แต่คำพูดเหล่านั้นยังเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนกำลังเผชิญกับอะไรอยู่ และเป็นเสียงสะท้อนจากประชาชนที่ต้องการสื่อให้ทุกคนได้รู้ว่า การแก้ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น จะอาศัยนโยบายของรัฐ และการปราบปรามผู้ก่อการร้ายเพียงเท่านั้นจะไม่มีวันประสบความสำเร็จ ถ้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังคงละเลยที่จะรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่ต้องการความเข้าใจ และการยอมรับฟังปัญหาอันแท้จริงที่กำลังเกิดขึ้นในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาศึกษาผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธในอำเภอโคกโพธิ์ เพื่อต้องการที่จะสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบต่อความเป็นชาวพุทธในด้านต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อวิถีชาวพุทธในบทที่ 5 ต่อไป